

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Lapsen päivähoitoaamu -vanhemman ja lapsen kertomana

Soininen, Sari

2012 Laurea Tikkurila

Lapsen päivähoitoaamu
- vanhemman ja lapsen kertomana

Sari Soinen

Lapsen päivähoitoaamu - vanhemman ja lapsen kertomana

Vuosi 2012 Sivumäärä 53

Opinnäytetyö on toteutettu lohjalaisessa päiväkodissa. Tarkoitus oli saada lapsen ääni kuuluviin saduttamalla lapsia ja osallistaa lapsia lapsilähtöisesti.

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Tutkimuspäiväkodista mukana opinnäytetyössä oli yksi 5-6-vuotiaiden lasten ryhmä 22 lasta, josta opinnäytetyön toteutukseen osallistui 19 lasta. Lisäksi haastattelin alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia. Toteutin teemahaastattelut yksilöhaastatteluina. Haastatteluun osallistui kuusi vanhempaa. Lapsitutkimusryhmän aineistonkeruumenetelmä oli sadutus. Aineistonkeruun toteutin toukokuussa 2011. Sadutus on suomalainen innovaatio, jonka avulla lapsen ääni saadaan kuuluviin tämän kertomien satujen kautta. Sadut ja haastattelut analysoin teemoitteluanalyysin keinoin.

Opinnäytetyössä halusin tarkastella, miten lapset ja vanhemmat kokevat päivähoitoon tulotilanteet ja miten lasta voi osallistaa tarinoita tekemällä. Hoitoon tulotilanteet ovat pääsääntöisesti mukavia tilanteita. Päiväkotiin on kiva tulla, kun on kavereita, joiden kanssa leikkiä, lapsen tuoja on oma äiti tai isä ja hoidossa on tuttu ja turvallinen hoitohenkilökunta. On aamuja, jolloin ei oikein jaksata tulla hoitoon. Silloin väsyttää. Vanhempien haastatteluista nousi esille vastaavia asioita. Heillä korostui enemmän hoitohenkilökunnan ja vanhempien ja lasten vuorovaikutustilanteet. Päiväkodissa sijaisten määrä huolestutti vanhempia. Kun ryhmässä on usein sijaisia, lapsen on silloin vaikea jäädä hoitoon.

Kasvatuskumppanuudesta on hyvä puhua kaikille päiväkodissa työskenteleville. Kasvatuskumppanuus on yksi lasten ja vanhempien osallisuutta lisäävä tekijä. Luottamuksen lisääntyminen vanhempien, lasten ja päivähoitohenkilökunnan välillä lisää kaikkien osallisuutta päivähoidossa. Lapsi antaa tärkeää tietoa päiväkotihenkilökunnalle, jos hänen äänensä tulee kuuluviin. Sadutus on menetelmä, joka osallistaa lapsen. Aikuinen pysähtyy hetkeksi kuuntelemaan lasta.

Opinnäytetyöni tulokset annan tutkimuspäiväkodin käyttöön. Toiveena on, että opinnäytetyöni aihetta tutkitaan jatkossakin ja lasten mielipiteitä ja ajatuksia otetaan yhä enemmän ja paremmin huomioon varhaiskasvatuksen eri saroilla.

Asiasanat: lapsilähtöisyys, osallisuus, sadutus ja kasvatuskumppanuus

Sari Soinen

A morning in a child's day care - told by the parent and the child

Year	2012	Pages	53
------	------	-------	----

This thesis has been carried out in a day care center in Lohja. The intention was to get the child's voice heard with story crafting by involving the children themselves.

This thesis is a qualitative study. In the day care center involved there was a group of 5- to 6-year-old children from which 19 out of 22 took part in this study. Also parents of children under 3 years old were interviewed. Themed interviews were carried out as individual interviews. Six parents were interviewed. The data collection method for the child group was story crafting. Data collection was carried out in May 2011. Story crafting is a Finnish innovation that allows the child's voice to be heard through their own stories. Fairy tales and interviews were assessed by means of thematic analysis.

In this thesis I wanted to look at how children and their parents experience the daily start of the day care and how to involve children by crafting stories. The arrival situations are usually comfortable. It is enjoyable to come to the day care when the child has friends to play with. The child is brought in to the day care by either parent, and the staff is safe and familiar. There are mornings when the child does not want to come to the day care and feels tired. Similar experiences were observed also in the interviews with parents. They emphasized the interaction between the staff, parents and the children. The amount of temporary staff worried the parents. When there are multiple temporary staff in the group, the child finds it difficult to stay in the day care.

It is good to talk about the educational partnership to everyone working at the day care. Educational partnership is one of the factors increasing participation. Increasing trust between the parents, children and the day care staff adds to everyone's involvement in the day care. The child will provide important information to the day care staff, if his or her voice is heard. Story crafting is a method that involves the child. An adult stops for a moment to hear the child.

I will provide the results of my thesis to the day care center involved in this study. I hope that the topic of my thesis will be researched in the future and the opinions and thoughts of children will be taken into account even more and better in other areas of early childhood education.

Keywords: child-oriented, participation, story crafting and educational partnership

Sisällys

1 Johdanto.....	6
2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus.....	7
2.1 Muuttuva lapsuus.....	7
2.2 Tutkimuskysymykset.....	9
3 Opinnäytetyön teoreettinen perusta.....	10
3.1 Lapsilähtöisyys.....	10
3.2 Osallisuus.....	11
3.3 Aikaisemmat tutkimukset osallisuudesta.....	14
3.4 Kasvatuskumppanuus.....	18
4 Tutkimusmenetelmät.....	21
4.1 Sadutus.....	21
4.2 Perussadutus ja aihesadutus.....	24
4.3 Teemahaastattelu.....	25
5 Tiedonkeruu	25
6 Analyysi.....	26
7 Tulokset.....	28
7.1 Päivähoitoon tulotilanne lapsen kertomana.....	28
7.2 Päivähoitoon tulotilanne vanhempien kertomana.....	34
8 Johtopäätökset.....	37
8.1 Lapsen näkökulma päivähoitoon tulotilanteesta.....	37
8.2 Vanhemman näkökulma päivähoitoon tulotilanteesta.....	39
9 Pohdinta.....	40
9.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	43
9.2 Päiväkodin työn kehittämisen haasteita.....	46
Lähteet.....	49
Liitteet.....	51
Liite 1. Lasten vanhempien lupalappu.....	51
Liite 2. Sopimus opinnäytetyöstä.....	52
Liite 3. Kysymykset vanhemmille.....	53

1 Johdanto

Kun lapsi voi hyvin, hänellä on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehittymisen edellytykset. Hän nauttii yhdessäolosta lasten ja kasvattajien yhteisössä sekä kokee iloa ja toimimisen vapautta kiireettömässä ja turvallisessa ilmapiirissä. (Vasu 2005.)

Lapsen osallisuutta on tutkittu paljon ja lapsen äänen kuuleminen on noussut esille useasti. Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapselle tulee antaa mahdollisuudet kehittää yksilöllisiä kykyjään ja valmiuksiaan turvallisessa ja häntä eri tavoin tukevassa ympäristössä. Siksi opinnäytetyöni tarkoituksena on tuoda esiin lasten ja vanhempien näkemyksiä päiväkotiin tulotilanteista. Tavoitteenani on lapsen kuuleminen ja arvostaminen omana itsenään sekä tukea päiväkodin ja kodin välistä yhteistyötä.

Lasten osallisuuden pitäisi olla merkityksellistä ja aitoa. Sen tulisi lähteä lapsista itsestään, heidän haaveistaan, toiveistaan ja huolenaiheistaan. Lapset ovat osoittaneet, että heidän osallistumisellaan on merkitystä heitä ympäröivässä maailmassa. Heillä on ideoita ja oivalluskykyä, jotka rikastuttavat aikuisen käsityksiä. (Unicef 2003.)

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus ja tiedonkeruumenetelmänä käytin sadutusta ja teemahaastattelua. Sadutin tutkimuspäiväkodin 5-6-vuotiaiden ryhmän lapsia ja haastattelin alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia. Valitsin aihesadutuksen tiedonkeruumenetelmäksi, koska sadutus itsessään on osallistavaa toimintaa. Haastattelun valitsin, koska halusin saada myös alle kolmevuotiaiden lasten äänen kuuluviin vaikkakin heidän vanhempiensa kautta. Osallistin myös vanhemmat. Analysointimenetelmänä käytin teemoittelua. Tavoitteenani oli tehdä opinnäytetyö, jota päiväkotikiitos voi hyödyntää omassa toiminnassaan.

Opinnäytetyön teoreettinen perusta muodostuu opinnäytetyön aiheen, toteutusympäristön sekä tiedonkeruumenetelmän kannalta oleellisista käsitteistä. Teoreettinen perusta koostuu käsitteistä lapsilähtöisyys, osallisuus ja kasvatuskumppanuus.

Toivon, että opinnäytetyöni herättää lukijassa kiinnostuksen tämän hetken päivähoitoon arkeen. Mikä on pienen lapsen osuus tulla kuulluksi ja mitkä ovat hänen vaikutusmahdollisuutensa arjessa? Pienen lapsen päivä alkaa, kun hän herää ja vuorovaikutustaidot ovat siitä lähtien kovassa käytössä. Kuinka aikuiset kohtaavat lapsen päivähoitossa heti aamusta?

2 Opinnäytetyön tausta ja tarkoitus

Kolmannessa harjoittelussa ollessani päiväkodissa, pohdin aluksi mistä tekisin kymmenen viikon aikana kehittämistyön. Koska tein lasten kanssa työtä, halusin nostaa esille lapsen äänen. Mietin myös miten lapsen äänen kuuleminen voisi tukea hoitajien työtä. Mitä hyötyä lapsen ajatuksista ja mielteistä on työntekijöille? Voiko lapsen kertomat asiat auttaa muodostamaan lapselle, sellaisen hoitopäivän, josta hän voisi nauttia? Voiko lapsi vaikuttaa omaan hoitopäiväänsä? Onko lapsella mahdollisuus osallistua oman hoitonsa toteutukseen?

Kehittämistyön pohjalta halusin laajentaa tutkimustani. Nyt opinnäytetyöni aiheeksi olen valinnut: Lapsen kuuntelemisen sadutuksen avulla ja näin olen voinut osallistaa lapset tekemään tarinan omasta päiväkotiaamusta. Lisäksi haastattelin alle kolmevuotiaiden vanhempia, sillä on hyvä kuulla, mitä vanhemmilla on sanottavaa. Millaisia kokemuksia pienten lasten (0-3v.) vanhemmilla on tuontitilanteista ja millaisia kokemuksia 5-6-vuotiailla lapsilla on päiväkotiin tulotilanteista? Tavoitteenani oli saduttaa lapsia ja lisätä osallisuutta ja pysähtyä kuulemaan mitä lapsilla oli sanottavana.

Opinnäytetyöni toteutin Lohjan kaupungin päiväkodissa, jossa on kolme ryhmää. Lapset ovat iältään 1-6-vuotiaita. Päiväkodissa on noin 60 lasta ja perheitä noin 50. Ryhmät ovat alle 3-vuotiaiden sekä 3-5-vuotiaiden ryhmä. Opinnäytetyön toteutin 5-6-vuotiaiden lasten ryhmässä. Lapsia ryhmässä on 22 ja työntekijöitä kolme, joista yksi on koulutukseltaan lastentarhanopettaja ja kaksi lastenhoitajaa. Lisäksi haastattelin kuutta alle 3-vuotiaan lapsen vanhempaa.

2.1 Muuttuva lapsuus

Opinnäytetyöni taustalla on muuttuva lapsuus. Päättynyt vuosisata oli lapsen ja lapsuuden näkökulmasta voimakkaan kehityksen aikaa. Lapsuus tehtiin näkyväksi ja lapsen oikeudet tunnistettiin hyväksymällä yleismaailmallinen lapsen oikeuksien julistus. Lapsuus kiinnostaa ja lapsissa on tulevaisuutemme. Lapsi tulevana yhteiskunnan työntekijänä ja yrittäjänä kiinnostaa myös elinkeinoelämää. (Mikkola, Nivalainen 2010, 9.)

Lapsilähtöisyyden käsite on yksi varhaiskasvatuksen sisällöllisen kehittämisen ydinajatus. Vasuihin (varhaiskasvatussuunnitelma) on kirjattu ajatus ”lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kiinnostuksenkohteiden huomioimisesta”. Lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja hänen tunteidensa tunnistaminen eivät ole itsestäänselvyys vaan asia, joka jätetään usein yksittäisen työntekijän henkilökohtaisten taitojen ja vaistojen varaan. Kasvatusfilosofi Simo Skinnarin mukaan ”jokaisessa ihmisessä on arvokas minuus, joka tarkoittaa sitä, että

kasvattajan tulisi kysyä jokaisen lapsen kohdalla ”miten voin auttaa sinua elämäntielläsi?”, eikä ”miten täyttäisin pääsi tällä tiedon roinalla?”. (Mikkola, Nivalainen 2010, 14-15.)

Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjassa ”Niin ainutlaatuinen” (2007) on käsitelty vanhemman ja lapsen äänen kuulemista. Mitä lapsen äänen kuuleminen tarkoittaa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kannalta? Se tarkoittaa sitä, että lapselle luodaan mahdollisuuksia ja tilaa ilmaista itseään: kuuntele, kysele, katsele, ja tallenna sitä, mitä lapsi tekee, mitä hän sanoo ja miten hän toimii muiden kanssa. Lapsen omat mielipiteet ja näkemykset kirjataan ylös. Päivähoitossa kerätään kansioon lasten töitä, ajatuksia, mielipiteitä, muistoja ja paras-kaveri juttuja. Näitä asioita laitetaan esille ja keskustellaan vanhempien kanssa. Lasten ystävyyssuhteita kirjataan ylös. Kiinnitetään huomiota miten lapset ilmaisevat ystävyyttä, myötätuntoa ja yhteisöllisyyttä. Vanhemmilta kysytään ovatko parhaat ystävät samoja kotona kuin päivähoitossa. Lasten erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat tulee ottaa huomioon. (Kaskela, Kronqvist 2007, 21.)

Mitä vanhemman äänen kuuleminen tarkoittaa lapsen varhaiskasvatuksen kannalta? Se tarkoittaa sitä, että vanhemmat kertovat omasta lapsestaan: millainen hän on, mistä hän pitää, mitkä ovat hänelle ominaisia tapoja toimia. Vanhemmat voivat toimittaa kuvia, videoita tai tarinoita lapsestaan päivähoitoon. Henkilökunta kirjaa vanhempien kertomaa tai päiväkodissa tapahtuneita tapahtumia ja tarinoita ylös. Vanhemmilta kysytään toiveista ja odotuksista päivähoiton suhteen. Vanhemmat ovat tervetulleita lapsensa päivähoitopaikkaan ja osalliseksi lapsensa varhaiskasvatukseen. Lapsen töitä jätetään vanhempien nähtäväksi ja heille mahdollistetaan paikka istua lasta tuodessa ja hakiessa. Vanhemmille luodaan tilanteita, joissa on helppo kertoa omasta lapsestaan ja tärkein dokumentoidaan lapsen vasu-keskustelussa. Kasvatuskumppanuus on koko perheen kuulemista. (Kaskela, Kronqvist 2007, 27.)

Tieto lapsen kehityksestä on alkanut ohjata käsitystä myös hyvästä vanhemmuudesta. Varhaiskasvatuksessa vaatimus ja velvoite kasvatuskumppanuudesta on otettu vastaan ristiriitaisin tuntein. Ajatus perheen osallisuudesta ja entistä tietoisemmasta ja tavoitteellisemmasta tukemisesta on herättänyt hämmennystä siitä, onko työn kohteena lapsi, perhe vai molemmat? Ajatus vanhempien osallisuudesta ja heidän roolistaan lastensa parhaina asiantuntijoina on kuitenkin vahvistunut viime vuosina. On alettu nähdä, että ammattilaiset tarvitsevat työhönsä vanhempien tietoa omasta lapsestaan. Kasvatuskumppanuus on lapsen ja perheen kaikinpuolisen hyvinvoinnin edistämistä ja vahvistamista siten, että vanhemmilla olisi voimia ja kykyä suoriutua vanhemmuudestaan mahdollisimman hyvin. Parhaimmillaan lapsi kokee turvallista jatkuvuutta kodin ja päivähoiton välillä ja pahimmillaan turvattomuutta ja hämmennystä eri osapuolten vähätellessä ja mitätöidessä toisiaan. (Mikkola jne. 2010, 11-12.)

Päiväkoti, jossa olen tehnyt tutkimukseni, on käynnistetty alueraati, jossa vanhemmilla on verkon avulla mahdollisuus vaikuttaa lapsensa päivähoitoon. Siinä ajatuksena on, löytää yhdessä vanhempien kanssa menetelmät, jotka parhaiten toimivat vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi. Vanhemmilla on siis mahdollisuus parantaa lapsensa hoitopäivää kertomalla mielipiteitä netissä.

2.2 Tutkimuskysymykset

Halusin tutkimuskysymysteni olevan selkeitä ja juuri päivähoiton tulotilanteeseen liittyviä. Tarkoitukseni oli selvittää lapsen tärkein hetki aamussa ja tutkia sitä kysymysteni pohjalta. Mitkä ovat lasten tuntemukset, kun päiväkodissa ovat vastassa kaverit ja päivähoitohenkilökunta. Olen tehnyt tutkimuskysymykset lapsen ja vanhemman näkökulmasta.

Lapsen aamussa on hyvä ottaa huomioon lapsen ja vanhempien erilaiset tilanteet, tunteet ja odotukset. Olenkin suunnannut kysymykseni lapsille 5-6-vuotiaat niin selkeästi, että he voivat vastata kysymyksiin ja ymmärtävät mitä kysymykset tarkoittavat. Alle kolmevuotiaiden vanhemmilta halusin saada enemmän tietoa, heidän lastensa kokemuksista ja vanhempien omista kokemuksista päivähoitoon tulotilanteista ja vuorovaikutustilanteista, kun henkilökunta kohtaa vanhemman ja lapsen. Olen asettanut vanhemmillekin selkeät kysymykset, jotta aihe pysyy lapsen hoitoon tulotilanteessa ja vuorovaikutustilanteissa. Kysymysten rajaaminen tulotilanteisiin ei johdata laajempiin kokonaisuuksiin. Haluan tutkia vain päivähoiton aamua lapsen ja vanhemman kertomana.

1. Lapsen näkökulmasta tutkimuskysymykseni arki-aamusta ovat:

Millainen on lapsen aamu päiväkotiin tullessa?

Millaisia kokemuksia lapsella on päivähoitoon tuontitilanteista?

2. Vanhemman kokemusten ja käsitysten näkökulmasta tutkimuskysymykseni arki-aamusta ovat:

Millainen on lapsen aamu päiväkotiin tullessa?

Miten päivähoitohenkilökunta kohtaa hänet päiväkotiin tuotaessa?

Millaisia kokemuksia lapsella on päivähoitoon tuontitilanteista?

Mitä parannettavaa vanhempien mielestä on lapsen ja kasvatushenkilöstön sekä vanhemman ja kasvatushenkilökunnan kohtaamisessa tuontitilanteissa?

3 Opinnäytetyön teoreettinen perusta

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsittelen lapsilähtöisyyttä, osallisuutta ja kasvatuskumppanuutta. Miten ne liittyvät toisiinsa? Elämme tällä hetkellä aikaa, jossa on tärkeää kuunnella lasta ja hänen toiveitaan. Varhaiskasvatuksen sisällön kehittäminen on ollut kunnissa viime vuosina aktiivista. Yhtenä lapsen vasun kantavana ajatuksena on lapsen vanhempien ja päivähoidon henkilöstön toimiva, vastavuoroinen ja kasvatuskumppanuuteen perustuva yhteistyö, johon kasvattajia rohkaistaan. Lapsen yksilöllisyyden, hänen ainutkertaisuutensa tunteminen auttaa varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja lapsen vanhempia toimimaan niin, että lapsi saa omaa persoonaansa kunnioittavaa kohtelua. (Kaskela, Kronqvist 2007, 5.)

Tietojen keräämiseen valitsin saduttamisen, koska näin sain tietoa lapsilta ja saduttaminen tapahtuu lapsilähtöisesti. Lapsi osallistui sadutukseen omilla ehdoillaan. Halusin osallistaa lapset miettimään päivähoitoaamua. Millaisena he kokevat sen? Mikkola ja Nivalainen kirjassaan 2010 ”Lapselle hyvä päivä tänään” korostavat, että vanhempien rooli lastensa parhaina asiantuntijoina on vahvistunut viime vuosina. Siksi haluankin opinnäytetyössäni korostaa vanhempien ja kasvattajien kasvatuskumppanuutta. Sillä molempien on tärkeää kuunnella lasta oikeasti. Opinnäytetyössäni sadutin lapsia siitä, miten he kokivat päiväkotiiin tuontitilanteet ja vanhempia haastattelin heidän kokemuksistaan ja tuntemuksistaan hoitoon tuontitilanteista. Miten vanhemmat aistivat lastensa tunteita?

Opinnäytetyön punainen lanka on lapsen ja vanhempien osallisuus ja kohtaaminen sekä vuorovaikutus lapsen vanhemman ja kasvatushenkilökunnan välillä lapsen tuontitilanteessa päiväkotiiin.

3.1 Lapsilähtöisyys

Tähän liittyy päiväkodin henkilökunnan, vanhempien ja lasten vuorovaikutus eli kasvatuskumppanuus. Oma tutkimuksenikin sadutuksen avulla osoittaa, että haluan lapsia kuunneltavan. Luin Marjatta Kallialan kirjan 2008 ”Kato mua!”. Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Kirjassa kerrotaan lapsilähtöisyydestä, mitä lapset odottavat aikuiselta ja kuinka aikuinen kohtaa lapsen päivähoitossa.

Vakiintunut puhetapa vaatii varhaiskasvatukselta lapsilähtöisyyttä, joka on käsitteenä osittain korvannut aikaisemmin suosittuun lapsikeskeisyyden. Jokainen päivähoiton kentällä työskentelevä tietää, että päiväkodin kasvatustoimintaa on asianmukaista kuvata

lapsilähtöiseksi riippumatta siitä, miten todellisuudessa toimitaan. Aikuiskeskeisyys voidaan sen sijaan määritellä kasvatusotteeksi, jossa lapsen tarpeet sivuutetaan ja aikuisen näkökulma ja tarpeet asetetaan etusijalle. Lapsikeskeisyyttä ja -lähtöisyyttä yhdistää lapsen tarpeiden ensisijaisuus. (Kalliala 2008, 19.)

Yleisesti hyväksyttyä lapsilähtöisyyden periaatetta ei ole helppo noudattaa käytännössä. Lapsilähtöisyydestä onkin tullut fraasi, jonka merkitys ei ole selvä käytännön työntekijöille. Lapsilähtöisyyden käsitettä selkiinnyttäessään Eeva Hujala lähtee liikkeelle jokaisen lapsen yksilöllisyyden kunnioittamisesta ja tarpeiden tunnistamisesta. Toiminta tulisi suunnitella ja spontaanin oppimisen edellytykset luoda niin, että jokainen lapsi huomioidaan yksilönä, ei vain osana ryhmää. Leikki on tärkeää - siinä omaehtoinen oppiminen ilmenee luontevimmillaan. Kasvatuksellisen prosessin tavoitteet, sisällöt ja menetelmät kumpuavat lapsesta. Aikuinen uskoo lapsen spontaaniin haluun ja kykyyn oppia ja kasvaa. (Kalliala 2008, 22.)

Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Sisäinen motivaatio on arvokas asia. Parasta olisi, jos jokainen päiväkodin työntekijä olisi osaava, motivoitunut ja korkean ammattietiikan läpitunteva. Yhtä selvää on, että näin ei ole. Mitään järjestelmää ei voi rakentaa näin epärealistisen toiveajattelun varaan. ”Ryhmäkoko” kuitenkin hallitsee suomalaista keskustelua päivähoiton laadusta. Ongelmien oletetaan johtuvan ennen kaikkea liian suurista lapsiryhmistä, joten ratkaisua haetaan niiden pienentämisestä. Yksinkertaistaminen on houkuttelevaa varsinkin silloin, kun se peittää näkyvistä ongelmavyöhyden, jonka selvittäminen vaatisi tehtyjen virheiden myöntämistä ja hellittyjen ajatusrakennelmien purkamista. Ryhmäkokoja ei kuitenkaan pitäisi käyttää selitysaivautuksena, koska se oikeuttaa heikkolaatuisen varhaiskasvatuksen väittämällä epäsuorasti, että näin suurissa ryhmissä on mahdotonta toimia tasokkaasti. Tulkinta viettelee myös uskomaan, että ryhmäkokoja pienentäminen tekisi kaikista työntekijöistä osaavia ja motivoituneita. ”Mitä pienempi ryhmä, sitä laadukkaampi varhaiskasvatus” on houkutteleva mutta paikkansapitämätön iskulause. Kaikesta huolimatta ryhmäkoko on yksi tärkeimmistä laatutekijöistä. (Kalliala 2008, 265, 267-268.)

3.2 Osallisuus

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa vuodelta 1989 määritellään osallisuus yhdeksi kolmesta oikeuksien ryhmästä, johon lapsella on oikeus ja jota aikuisella on siis velvollisuus suojella. Nämä ryhmät ovat oikeus suojaan ja turvaan (*protection*), oikeus saada tasa-arvoinen osa yhteiskunnan voimavaroista (*provision*) sekä oikeus ilmaista itseään ja olla osallinen itseä koskevassa päätöksenteossa (*participation*). Osallisuus mainitaan kaikkiaan kuudessa eri artiklassa yleissopimuksessa. Oikeudet osallisuuteen käsittelevät lapsen

identiteetin kehittymistä, autonomiaa, valinnan vapautta ja osallistumista itseään koskevaan päätöksen tekoon. Niiden tulisi toteutua lapsen kaikilla elämän alueilla, myös kodin ulkopuolisessa kasvatuksessa jo taaperosta lähtien. (Lasten oikeuksien yleissopimus, 1989).

Lasten osallistamista suunnittelevilla on oltava selkeä käsitys siitä, mitä pystytään saavuttamaan, jotta ei luotaisi epärealistisia odotuksia. On myös pohdittava, keitä kuullaan ja mikä menetelmä on käyttökelpoisin. Monet seikat viittaavat siihen, että on tarkoituksenmukaista toimia pienissä ryhmissä. Kaikki tarpeellinen tieto niin mahdollisuuksista kuin rajoitteistakin on hankittava etukäteen. Kuten odottaa saattaa, lasten motivaatio osallistua päätöksentekoon on vahvempi, jos toiminta on sekä kiinnostavaa että hauskaa. (Winswold 2010, 13.)

Vaikuttamiseen kannustaminen on yksi tapa vahvistaa lapsen sosiaalista ja kulttuurillista pääomaa. Todellinen osallistuminen parantaa päätösprosessien laatua ja sen myötä myös toimintaa ja tarjolla olevia mahdollisuuksia, niin että ne vastaavat paremmin nuorten tarpeita ja toiveita. Se auttaa myös suojelemaan lapsia, lisää heidän valtuuksiaan ja parantaa heidän itsetuntoaan. (Winswold 2010, 14.)

Suurin este lasten ja nuorten osallistamiselle todelliseen päätöksentekoon on se, että vallanjakajat kyseenalaistavat lasten osaamisen ja kypsyyden. Tähän on monia syitä. He haluavat ehkä suojella lasta, ja lasten osallistaminen vie aikaa ja vaatii työtä. Lisäksi tällainen vallanjako johtaa väistämättä siihen, että ne joilla on valtaa, joutuvat jossakin määrin hellittämään siitä. Tämä vaatii lapselta paljon, ja aikuisen on ratkaistava, onko lapsi riittävän kypsä tehtävään. Kun vallan tasapaino on alun perin vino, vanhemman osa-puolen on oltava herkkä ja vastaanottavainen ja hänen on paneuduttava tehtävään tosissaan. On ongelmallista, että ikä ja kypsyyt määrittävät aseman. Jos tiedonsaanti on rajoitettua, lapsi saattaa saada paikkaansa pitämätöntä tietoa, eikä pysty sen vuoksi hahmottamaan seurauksia. (Winswold 2010, 13-14.)

Osallisuus koostuu oikeudesta saada tietoa itseä koskevista suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuksista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä mahdollisuuksista ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa näihin asioihin. Vastavuoroisuus on olennaista: vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa. Osallistuminen on toimintaa, jossa osallisuus usein konkretisoituu. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Käytännön työssä osallisuus rakentuu erilaisista osista, joiden keskinäiset suhteet voivat vaihdella ja lapsen kokemus osallisuudesta voi muuttua niiden mukana. Osallisuus rakentuu kuudesta eri palasta, jotka ovat mahdollisuus osallistua tai kieltäytyä, mahdollisuus saada

tietoa, vaikuttaminen prosessiin, mahdollisuus omien ajatustensa ilmaisemiseen, tuki omien mielipiteiden ilmaisuun ja mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Ensimmäinen osallisuuden rakennuspalikka on mahdollisuus valita osallistuuko johonkin prosessiin vai ei. Lapsella tulee aina olla mahdollisuus ja oikeus olla osallistumatta. Lastensuojelussa tulee usein eteen tilanteita, joihin osallistuminen voi olla vaativaa aikuisillekin. Lasten kohdalla pitää silloin miettiä, millä muilla tavoilla lapsen osallisuus voidaan turvata, mikäli suora osallistuminen ei ole mielekästä tai lapselle mahdollista. Myös osallistumisesta kieltäytyminen voi olla osallisuuden muoto ja lapsella tulisi olla mahdollisuus valita myös tämä vaihtoehto. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Toinen elementti on mahdollisuus saada riittävästi oikeaa tietoa tilanteesta, työskentelyn prosessista, siihen osallistuvista tahoista, omasta roolista ja omista oikeuksista. Tietojen antamisen velvollisuus on viranomaisilla. Heidän tulee myös huolehtia tietojen antamisesta sellaisessa muodossa, että lapsella on todellinen mahdollisuus ottaa ne vastaan ja ymmärtää niitä. Ongelmana Suomessa on, että meillä on varsin vähän lapsille suunnattua perustietoa lastensuojelusta, sen mahdollisuuksista auttaa lapsia ja lasten oikeuksista. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Kolmantena elementtinä on mahdollisuus vaikuttaa työskentelyprosessiin. Tällaisia vaikuttamisen paikkoja ovat esimerkiksi sen pohtiminen, mitä asioita tietyssä palaverissa käsitellään tai ketä siihen osallistuu tai millä tavalla asioita käsitellään. Lasten ja nuorten antaman palautteen perusteella näissä tilanteissa toimintatavat ovat edelleen hyvin viranomaiskeskeisiä. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Osallisuuden rakentumisen neljäs elementti on mahdollisuus ilmaista itseään omalla tavallaan ja omalla äänellään suhteissaan työntekijöiden ja muiden mukana olevien aikuisten kanssa. Tähän liittyy läheisesti se, miten paljon lapsi saa tukea ja apua omien mielipiteidensä selvittämiseen ja ilmaisemiseen. Lapsen voi olla vaikea saada selvää, mihin hänen ajatuksiaan tarvitaan tai mistä hänen odotetaan olevan jotakin mieltä. Hän voi tarvita myös monenlaista tukea ja apua ajatustensa ilmaisemiseen. Jonkun lapsen kohdalla kyse voi olla rohkaisemisesta ja kannustamisesta. Joku toinen lapsi saattaa puolestaan tarvita hyvin konkreettista apua, kuten tulkin tai apuvälineitä kommunikoidakseen työntekijöiden kanssa ja tullakseen ymmärretyksi. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Kuudentena elementtinä on lapsen mahdollisuus tehdä itsenäisesti omaan elämään vaikuttavia päätöksiä. Tässäkin suhteessa lasten tilanteet ja mahdollisuudet vaihtelevat. Nuorten kohdalla itsenäisesti tehtävien ryhmässä ratkaisujen määrä on usein suurempi kuin

pienten lasten osalta. Toisaalta työntekijöillä tulisi olla myös valmius tunnistaa ne asiat, joissa pienelläkin lapsella on mahdollisuus tehdä valintoja ja päätöksiä. Voi esimerkiksi olla, että lapsi valitsisi jotain muuta tekemistä neuvottelussa kuin piirtämisen nurkassa nysäksi kuluneilla liiduilla ja kuivuneilla tusseilla, jos hänelle annettaisiin mahdollisuus valita. (Sosiaaliportti Lastensuojelun käsikirja viitattu 16.3.2011.)

Lapsi kokee kuuluvansa yhteisöön, jos hänellä on siellä paikka, hän on tärkeä ja hän näkyy sekä kuuluu. Jokaisen päivähoitossa olevan lapsen tulisi kokea, että hänellä on oma paikka ja tila. Sillä, miten lapsen jälki näkyy ympäristössä, on suuri merkitys kuulemisen tuntemiselle. Pelkästään ympäristöä tarkastelemalla voidaan päätellä, kenelle ympäristö on tarkoitettu ja miten siinä odotetaan toimittavan. Lasten osallisuuden lisääjänä valokuvilla ja muilla toiminnasta kertovilla dokumenteilla on merkittävä rooli. Niiden avulla mahdollistetaan yhteinen historia ja toiminnan arviointi. (Kaskela, Kronqvist 2010, 19.)

Lapsia koskeva keskustelu on muuttunut suuresti sen jälkeen, kun YK:n lapsen oikeuksien sopimus solmittiin. On keskusteltu inhimillistämisestä, yksilöllistämisestä, käyttäjälähtöisyydestä ja demokratisoitumisesta, ja lapset on ymmärretty eri aloilla yhä suuremmassa määrin ainutlaatuisia kokemuksia omaaviksi aktiivisiksi ja päteviksi toimijoiksi ja tärkeäksi osaksi yhteiskuntaa. Näkemys lapsista on muuttunut; heitä ei enää pidetä objekteina ja passiivisina vastaanottajina, vaan pikemminkin subjekteina, joiden oikeuksia ja ajatuksia tulee kunnioittaa. Osallistumista ja vaikuttamista käytetään myös yhä enemmän iskusanoina. (Winswold 2010, 15.)

3.3 Aikaisemmat tutkimukset osallisuudesta

Lapsen osallisuudesta on tehty useita eri tutkimuksia. Myös tutkimuspäiväkodissani on oltu mukana kahdessa eri tutkimuksessa, jossa on kartoitettu päivähoiton laatua ja lapsen mahdollisuutta vaikuttaa päivähoitoon. Nämä tutkimukset ovat osallistaneet lapset, vanhemmat sekä henkilökunnan miettimään päivähoiton arkea.

Valitsemaani päiväkotiin on tehty Tampereen yliopiston Eeva Hujalan ja Elina Fronsén opettajankoulutuslaitoksen varhaiskasvatusyksikön ja Työsuojelurahaston sekä 12 kunnan yhteistyössä toteuttama laadunarviointi vuonna 2009. Laadunarviointi toteutettiin kirjallisen laadunarvioinnin avulla. Siinä vanhemmat ja päivähoitohenkilökunta kysyivät mielipiteitä lapselta päiväkotia päivystä. Tutkimuksessa varhaiskasvatuksen laadunarviointi perustui inklusiiviseen laadun arvioinnin paradigmaan, jossa yhdistyivät varhaiskasvatuksen tutkimus ja teoria, yhteiskunnan arvot sekä päivähoiton toimijoiden näkökulma. Päivähoiton laadunarvioinnin lähtökohta oli palvelutason arviointi eli tarjonnan riittävyys suhteessa päivähoiton tarpeeseen. Päivähoiton laadun arviointimallissa oli eroteltavissa päivähoiton

laadun puitetekijät, välilliset tekijät, kasvatusprosessiin liittyvät tekijät ja vaikuttavuustekijät. Tämä malli on Hujala-Huttusen alkuperäinen 1995 rakentama malli. Puitetekijöiksi laskettiin ryhmän koostumus, ihmissuhteiden pysyvyys ja fyysinen ympäristö, joka käsitti päivähoitoyksikön sisä- ja ulkotilat. Välillisesti laatua ohjaavat tekijät säätelivät päivähoiton toiminnallista laatua. Niitä olivat yhteistyön eri muodot: henkilökunnan ja vanhempien välinen yhteistyö, yhteistyö muiden tahojen kanssa ja henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja hyvinvointi. Päivähoiton tuotoksen taso eli vaikutukselliset tekijät olivat millaiseksi lapsi kokee olonsa päivähoitossa eli lapsen myönteiset kokemukset päivähoitosta sekä lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen. Vanhempien tyytyväisyys lasten päivähoitoon ja päivähoiton yhteiskunnallinen vaikuttavuus eli päivähoiton vaikutus työvoima-, perhe- ja koulutuspoliittisiin tekijöihin olivat niin ikään vaikutuksellisia tekijöitä. Arviointiasteikkona laatumittauksessa käytettiin asteikkoa 1-5, jossa 1=matala laatutaso ja 5=korkea laatutaso. Koko aineistoa verrattiin Suomen kokonaislaatu-arvioon. Lohjan varhaiskasvatuksen vahvuutena olivat laadun välilliset tekijät. Puitetekijät näyttäytyivät kehittämisen kohteeksi ja myös vaikuttavuustekijöissä voisi löytyä kehittämiskohteita.

Uudenmaan Lapsen ääni peruspalveluissa Länsi- ja Keski-Uudenmaan kehittämisverkosto on tehnyt kyselyn 4-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen 2010 valitsemassani päiväkodissa. Aiheena oli Lasten kokemuksia päiväkodista ja kotoa. Kysely oli tehty Järvenpäässä, Kirkkonummella, Lohjalla ja Vihdissä vanhemmille ja lapsille. Tietoa kerättiin lasten hyvinvoinnista. Tutkimuksen tavoitteena oli tiedon lisääminen ja tiedonkeruumallin kehittäminen.

Vanhemmat haastattelivat lapsen ja täyttivät sähköisen kyselyn netissä. Kyselyn sisällöt olivat: arkipäivän mukavat ja ikävät puuhut ja asiat, vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet muiden lasten sekä aikuisten kanssa ja turvallisuuteen, omaan rauhaan ja ruokailuun liittyvät asiat päivähoitossa ja kotona. Kivat asiat päivähoitossa olivat tutkimuksen mukaan leikkiminen, kaverit ja ystävät, ulkoilu, piirtäminen ja maalaaminen, askartelu, jumppa tai muu liikunta. Kotona kivoja asioita olivat leikkiminen, vanhempien kanssa oleminen tai puuhailu, ulkoilu ja ulkoleikit, kotityöt ja niissä auttaminen, TV:n katsominen, piirtäminen ja maalaaminen. Ikävät asiat päivähoitossa olivat lyöminen, toisen satuttaminen, kiusaaminen yleensä, leikin ulkopuolelle jättäminen, nimittely, huutaminen, rumat sanat, pitkät päivät hoidossa, ikävä äitiä ja isää, ei mikään. Ikävät asiat kotona olivat riidat sisarusten kesken, aikuisten asettamat rajat, mikään ei ole ikävää, yksin oleminen, tekemisen puute, riitely yleensä kun aikuiset ovat vihaisia, kun vanhemmat ovat poissa tai lähtevät jonnekin. Lapset tulivat hyvälle mielelle yhdessä vanhempien, sisarusten, kavereiden ja muiden läheisten kanssa pienistä arkipäivän asioista.

Vkk-Metron varhaiskasvatuksen julkaisussa on esillä erilaisia julkaisuja, opinnäytetöitä ja pro gradu osallisuuteen liittyen. Näissä tutkimuksissa on esillä omassa opinnäytetyössäni nousseet asiat: mihin ja miten lapsi voi vaikuttaa, mikä on aikuisen rooli, sitoutuneisuus ja taito kuunnella lapsen ehdotuksia. Miten saada osallisuutta lisättyä päiväkodin toimintaan, jotta lapsen ääni tulee kuuluviin.

Elina Stenvall ja Ullamaija Seppälä (2008) ovat julkaisussaan halunneet päästä selvyyteen siitä, miltä osallisuus näyttää pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Työssä tutkitaan, miten päiväkodit määrittävät osallisuuden ja miten ne siihen suhtautuvat. Samalla tutkitaan lasten vaikutusmahdollisuuksia sekä osallisuuden lisäämisen edellytyksiä. Tutkimus toteutettiin lähettämällä sähköisesti kysely pääkaupunkiseudun kunnallisille päiväkodeille. Analyysimenetelmänä oli sisällön erittely, jossa käytettiin teemoittelua. Usein edelleen osallisuus määriteltiin osallistumiseksi, aktiiviseksi tekemiseksi. Suurimman osan mielestä osallisuus määrittyy aikuisen työvälineeksi, ja tämän takia siitä on myös helppo luopua. Osallisuuden käsite yhdistetään myös voimakkaasti lapsikeskeisyyteen tai lapsilähtöisyyteen, ja sitä tarkastellaan tästä näkökulmasta. Näin ymmärrettynä osallisuus on vain vanhalle asialle annettu uusi nimi. Tällöin osallisuudesta kuitenkin unohtuu sen yhteisöllinen luonne, johon kuuluu se, että aikuiset ja lapset ovat tasavertaisia toimijoita päiväkodissa. Osallisuus on yhteisöllinen toimintatapa, jossa lapsi omien kykyjensä mukaan saa osallistua arkiaskareisiin, jossa häntä kuullaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan ja jossa hän on mukana luomassa päiväkodin toimintakäytäntöjä ja oppimisen polkuja. Näin määriteltynä osallisuuteen voidaan sisällyttää aktiivinen oppiminen, eheytetty esiopetus, pedagoginen dokumentointi, sadutus ja monet muut osallisuutta tukevat toimintatavat ja -käytännöt. Tästä määrittelytavasta jää kuitenkin puuttumaan muutama osallisuuden kannalta merkittävä tekijä. Siinä jää huomiotta se, että osallisuus voi olla myös pelkkää olemista ilman aktiivista osallistumista. Osallisuus pitää jo itsessään sisällään osallistumisen, mutta osallistua voi olematta osallinen. Samoin määritelmästä puuttuu osallisuuden ylätaso, jossa lapset saavat olla mukana myös päiväkotia koskevien suurten linjojen kehittämisessä ja suunnittelussa. Jos nämä tekijät otetaan huomioon, osallisuuden voi määritellä yhteisölliseksi vertaiskulttuuriksi, jossa lapsella on tunne yhteisöön kuulumisesta ja jossa hän saa osallistua omien kykyjensä ja halujensa mukaan, jossa häntä kuullaan ja hänen vaikutusmahdollisuuksiaan tuetaan ja jossa hän on mukana luomassa päiväkotia, sen toimintakäytäntöjä sekä oppimisen polkuja.

Satu Koivula (2011) opinnäytetyössään on tutkinut teemahaastattelun pohjalta lasten osallisuutta. Tulosten perusteella päiväkodissa työntekijät kokivat työssään kuulevansa lapsen ääntä olemalla läsnä lasten kanssa, keskustelemalla heidän kanssaan sekä havainnoimalla kaikin aistein heidän mielenkiinnonkohteitaan. Myös lapsen mielipiteen ilmaisua tuettiin kysymällä ja tarjoamalla heille vaihtoehtoja. Mahdollisuuksien mukaan pyrittiin myös huomioimaan lasten toiveet ja ideat toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Päiväkodissa

oli myös käytössä lapsen osallisuutta edistäviä menetelmiä, kuten sadutus ja pienryhmätoiminta. Lasten todelliset vaikutusmahdollisuudet päiväkodin arjessa näyttivät kuitenkin rajautuvan yleisesti ottaen leikkiin, leikkitiloihin ja leikkivälineisiin liittyviin toimintoihin. Lasten vaikutusmahdollisuudet riippuivat myös yksittäisten kasvattajien ammattitaidosta. Vain osassa lapsiryhmiä oli suunniteltu ja toteutettu lasten ideoiden ja kiinnostusten pohjalta syntynyttä toimintaa, johon oli sisältynyt lasten ja aikuisten välistä neuvottelua. Päiväkodin yhteistä kasvatuskulttuuria vahvistamalla ja osallisuutta edistäviä toimintatapoja lisäämällä lapsen osallisuuden olisi mahdollista tulla pysyväksi osaksi päiväkodin arkea.

Tiina Siira (2010) on opinnäytetyössään pohtinut lasten ja aikuisten sitoutuneisuutta osallisuuden tukijana. Kehittämistyön lähestymistapa oli toimintatutkimus, jossa käytettiin osallistuvaa havainnointia ja yhteistä reflektointia pääasiallisina tutkimusmenetelminä. Aikuisen sitoutuneisuutta tutkivasta AES-mittarista (Adult Engagement Scale) muokattiin Aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen reflektiomalli. Päiväkodin aikuiset tutustuivat aikuisen sitoutuneisuuden käsitteeseen ja malliin, jonka avulla aikuiset tutkivat videoituja aikuisen ja lapsen vuorovaikutustilanteita. Tutkimukseen kuului osana myös lapsen sitoutuneisuuden mittaaminen. Laeversin (1997) kehittämän lasten sitoutuneisuutta mittaavan LIS-YC-mittarin avulla tutkittiin lasten sitoutuneisuutta aikuisen ohjaustilanteissa ja lasten vapaan leikin tilanteissa. Päiväkodin aikuisten reflektioita omista ohjaustilanteista analysoitiin teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Päiväkodin aikuisilla oli herkkyyttä tunnistaa lapsen tarpeita. Heillä oli myös taitoa aktivoida lasta. Lasten sitoutuneisuuden keskiarvo aikuisen ohjaustilanteissa oli 4.1. Vapaan leikin tilanteissa lasten sitoutuneisuuden keskiarvo oli 4. Aikuisen sitoutuneisuuden kannalta merkittäviä tekijöitä olivat lapsiryhmän koko ja koostumus, keskeytykset ja päiväkodin struktuuri. Lapsen sitoutuneisuuden kannalta merkittäviä tekijöitä olivat lapsen ominaispiirteet, aikuisen sitoutuneisuus ja läsnäolo, tila ja lapsiryhmän koko. Havainnoinnin ja sadutuksen avulla aikuiset voivat harjoitella lapsen kuulemistä ja näin lisätä lapsen osallisuutta. Pienryhmätyöskentely auttaa aikuista sitoutumaan vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Sitoutuneet aikuiset voivat vaikuttaa myös lapsen sitoutuneisuuteen vaikuttaviin tekijöihin.

Jonna Leinosen Pro Gradun (2010) tutkimuksen tavoitteina on tarkastella lasten osallisuutta pääkaupunkiseudun kunnallisessa päivähoitossa ja varhaiskasvattajina toimivien aikuisten ammatillisuutta sekä toimintaa ja näkemyksiä lasten osallisuuden mahdollistajina. Tarkastelun näkökulmaksi oli valittu Shierin (2001) osallisuuden tasomalli, jossa tarkastellaan lasten osallisuutta vaiheittain rakentuvana kokonaisuutena aikuisen toiminnan kautta. Lisäksi tarkastelussa huomioidaan suomalaisen varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri. Tämä opinnäytetyö tehtiin Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikön, VKK-Metron tutkimushankkeessa toukokuussa 2010. Tutkimus suoritettiin kyselynä pääkaupunkiseudun päiväkotien työtiimeille.

Kyselyyn vastasi 1116 päiväkotitiimiä eli 56,59 % pääkaupunkiseudun tiimeistä. Opinnäytetyössä tutkimusaineistoa analysoitiin ja ryhmiteltiin pääkomponenttianalyysin avulla. Tuloksena aineisto latautui neljään komponenttiin, joista kolme nimettiin Shierin osallisuuden tasomallin mukaan. Varhaiskasvattajien ammatillisuuden merkitys lapsen osallisuudentukemisessa korostui aikuisen ja lapsen arkipäiväisissä kohtaamisissa, lapsen kuulemisessa, leikin ja vuorovaikutuksen tukemisessa ja vallan jakamisessa lasten kanssa.

Mäkitalo, Nevanen, Ojala, Tast, Venninen ja Viljas ovat julkaisseet ” Löytöretkellä osallisuuteen. Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II (2011)”. Tämä julkaisu antaa elävän välähdyksen päiväkotien kehittämistyöstä kahden vuoden ajalta. Päiväkotien omia kertomuksia täydentävät artikkelit muun muassa osallisuudesta, kehittämistoiminnan tukemisesta ja seudullisesta kehittämisestä. Pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö VKK-Metron toisella hankekaudella vuosina 2009-2011 kehitettiin uusia tapoja lisätä lapsien ja heidän perheidensä hyvinvointia sekä työntekijöiden ammatillisuutta. Näkökulmana oli osallisuuden vahvistaminen. Kehittäminen tapahtui päiväkodeissa, lasten luonnollisissa kasvuympäristöissä. Käytännön kehittämistyö keskittyi hankekaudeksi valittuun 21 tutkimuspäiväkotiin joissa henkilöstö kehitti asiantuntijuutta sekä pedagogista osaamista. Tuloksena syntyi uusia työtapoja, jotka vahvistavat lapsen, vanhemman ja työntekijän osallisuutta. Käytännön esimerkkejä ovat muun muassa toiminnan dokumentointi, osallistavat vanhempainillat ja tiedotuksen tehostaminen. Lisäksi arjen toimintaa videoitiin, ja työntekijät refleктоivat työtapojaan yhdessä työyhteisön kanssa. Osallisuuden vahvistaminen liitettiin varhaiskasvatussuunnitelma (vasu)-työhön. Tutkimuspäiväkotien kehittämisprosesseja seurattiin säännöllisillä kyselyillä, joiden tulokset suuntasivat kehittämistyön etenemistä. Hankekaudella tehtiin myös laajat kyselyt pääkaupunkiseudun varhaiskasvatuksen henkilöstölle ja lasten vanhemmille heidän käsityksistään osallisuudesta päiväkodeissa. Kyselyiden tulokset palautettiin jokaiselle vastanneelle päiväkodille kehittämisen välineeksi ja yhteisen keskustelun herättäjäksi. Kyselyiden tulokset raportoidaan erillisissä tutkimusraporteissa.

Edellä mainitsemani tutkimukset ovat lisänneet kiinnostustani tehdä lapsen osallisuudesta ja lapsen äänen kuulemisesta ja kasvatuskumppanuudesta päättötyön. Näissä tutkimuksissa on nostettu esille se kuinka lapsi voi olla mukana päivähoidon toiminnassa. Millaiset ovat lapsen vaikutusmahdollisuudet ja aikuisten sitoutuneisuus ottaa lapsi mukaan päivähoidon arkeen.

3.4 Kasvatuskumppanuus

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kasvatuskumppanuus määritellään tarkoittamaan toimintaa, jossa vanhemmat ja kasvatusalan henkilöstö yhdessä tietoisesti sitoutuvat tukemaan lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Kasvatuskumppanuudelle

keskeistä on vanhempien ja henkilöstön välinen luottamus, tasavertaisuus ja toistensa kunnioittaminen. Vanhemmilla ja kasvattajilla on paljon erilaista, mutta arvokasta tietoa lapsesta. Tätä tietoa tulisi hyödyntää, koska vanhempien ja kasvattajien tiedot, kokemukset sekä niiden jakaminen luovat vankkaa pohjaa lapsen kasvun ja hyvinvoinnin tukemiselle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.)

Kasvatuskumppanuus ymmärretään varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien väliseksi keskinäiseksi ja vastavuoroiseksi vuorovaikutukseksi. Ammatilliseen kumppanuuteen sitoutuva työntekijä luo suhdettaan perheisiin tavalla, jossa reflektiivinen, lapsen hoidon, kasvatuksen ja opetuksen eri puolia pohtiva ja molempien osapuolten ymmärrystä hyödyntävä työtapaa tulee mahdolliseksi. Kumppanuussuhde syntyy työntekijän tietoisesta toiminnasta tuloksena ja syvenee vähitellen henkilöstön ja vanhempien välisessä dialogisessa vuoropuhelussa. (Kaskela, Kekkonen 2006, 5.)

Kasvatuskumppanuus on kasvattajien ja vanhempien yhteinen prosessi, joka alkaa siitä hetkestä kun perhe ottaa yhteyttä päivähoitopaikkaan ja päättyy siihen kun lapsi lähtee päivähoitosta. Vanhempien luottamus päivähoitoon syntyy ja rakentuu niistä jaetuista tarinoista, joissa lapsi on keskiössä. Arkipäivän kokemukset, sattumukset ja pohdinnat lapsen päivästä ovat niitä palasia, jotka auttavat muodostamaan yhdessä kokonaisemman kuvan lapsesta. Vanhemmat haluavat kuulla päivähoiton työntekijältä - paitsi sen, mitä tänään on syöty ja miten nukuttu - niin erityisesti sen, miten kasvattaja on nähnyt juuri hänen lapsensa. Päivittäiset kohtaamiset ja keskustelu lapsesta mahdollistavat luottamusta ja kasvatuskumppanuutta syventävän suhteen. (Kaskela, Kronqvist 2007, 23.)

Kaskela ja Kekkonen 2006 kirjassaan ”Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta” esittävät kasvatuskumppanuuden periaatteita, joita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Kuuntelu ja kuuleminen ovat keskeisiä asioita vuoropuhelussa. Kuulevassa suhteessa asetetaan kuulemaan toisen ihmisen asiaa, ajatuksia, puhetta. Se on eläytyvää kuuntelemista ja keskittymistä ja sisältää aina läsnäolon vaatimuksen. Se näyttäytyy toiselle aitona kiinnostuksena, empaattisuutena ja rehellisyytenä. Ihmisen kaipuu on tulla hyväksytyksi ilman ehtoja, sellaisena kuin on. Kunnioittava asenne on toisen ihmisen arvostamista ja hyväksymistä. Arvostava asenne ilmenee ajatuksina ja sitä kautta tekoina. Luottamus rakentuu kuulemisen ja kunnioituksen periaatteista. Se vaatii aikaa, yhteisiä kohtaamisia ja vuoropuhelua. Dialogisuus on keskustelua, jossa on ydin ja jossa ei valita puolta. Siinä luodaan yhteistä ymmärrystä ja sovitellaan yhteen erilaisia tulkintoja todellisuudesta. (Kaskela, Kekkonen 2006, 32-39.)

Kasvatuskumppanuus luo pohjaa sille, että lapselle tärkeiden aikuisten - vanhempien ja kasvattajien - yhteinen, mutta jaettu kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään

elämäkokonaisuuden. Kumppanuudessa on olennaista tarkastella vanhempi - lapsi suhteen ohella myös sitä vuorovaikutusta, joka syntyy lapsen ja kasvattajan ja hoito- ja kasvatusyhteisön kesken. (Kaskela, Kekkonen 2006, 5.)

Luottamus päivähoiton työntekijään syntyy työntekijän sitoutumisesta - olen ja pysyn lähelläsi, hyväksynnästä - sinulla on lupa olla oma itsesi ja tuen antamisesta - autan ja kannustan sinua. Päiväkodissa lapsen lähellä olevat aikuiset luovat omalla olemisellaan ja toimimisellaan ilmapiirin, jossa lapsi kasvaa ja rakentaa käsitystään itsestään ja taidoistaan. Lapsi tarvitsee paljon rohkaisua ja kannustusta. Aikuisen toiminnassa on ratkaisevaa se herkkyys, jonka avulla hän tunnistaa lapsen erilaisia tunnetiloja kuten esimerkiksi iloa, jännitystä, pelkoa tai surua. (Mikkola, Nivalainen 2010, 21.)

Lapsella voi olla esimerkiksi ikävä jo erohetkellä. Lapsen pahan olon ja hädän tajuaminen ja jakaminen auttaa lasta kohtaamaan ja sietämään tunteita, jotka muuten voivat vaarantaa lapsen hyvinvointia ja oppimista (Mikkola, Nivalainen 2010, 22). Lapsen näkökulma on puuttunut työnantajien ja työmarkkinajärjestöjen toiminnassa: ei ole haluttu lyhentää vanhempien päivittäistä työaika. Yritystasolla tarvittaisiin uusia aikasopimusten mekanismeja, joilla huomioitaisiin ihmisten vaihtuvat elämäntilanteet. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 51.) Lapselle ero vanhemmastaan päivän ajaksi on stressaavaa. Siksi Taina Kyrönlampi-Kylmänen suosittelee, että vanhemmat tuovat valokuvansa päiväkotiin, jotta lapsi voi ikävän tullessa ”tankata” ja muistella vanhempiaan.

Monien tutkimusten mukaan pitkäaikainen stressi heikentää lapsen kykyä jäsentää ja sisäistää uusia kokemuksia, ja suuntaa lapsen tietoisuutta oppimisen sijaan lähinnä käsillä olevista hetkistä selviytymiseen. Stressi heikentää muistia ja kykyä seuloa ympäriltä tulevia ärsykeitä, mikä näyttäytyy usein levottomuutena, tuskaisuutena ja keskittymiskyvyn puutteena. (Mikkola, Nivalainen 2010, 22.) Siksi on hyvin tärkeää, että päiväkodin henkilökunta on tuntosarvet pystyssä. Lapsia on tarkkailtava ja havainnoitava koko ajan.

Vanhempien herkkyys ja vastavuoroinen ymmärtäminen lapsi - vanhempi - suhteessa luo perustan lapsen hyvälle kasvulle ja inhimilliselle yhteenkuuluvuudelle. Tunnekokemuksilla, niiden jakamisella ja vastaanottamisella on keskeinen merkitys varhaisessa vuorovaikutuksessa ja koko lapsen kehityksessä. Lapsi kerää kokemuksia varhaisen vaiheen ihmissuhteista, niiden ennustettavuudesta ja jatkuvuudesta. Samalla hän muodostaa itsestään kuvaa rakastettuna ja hyväksyttynä olentona. (Kaskela, Kekkonen 2006, 22.)

Saara Kinnunen 2003 kirjassaan ”Anna mun olla lapsi”, hän korosti, että lapsen täytyy saada olla riittävän kauan lapsi. Näe minut keskenkasvuisena. Arvosta lapsuuttani tärkeänä

ikävaiheena. Vahvista leikkejäni ja lapsuuden touhujani. Aseta raja, kun kurkotan ikäkauteeni kuulumattomiin asioihin. En minä mene rikki, vaikka olet luja. (Kinnunen 2003, 150.)

4 Tutkimusmenetelmät

Tämä opinnäytetyö on laadullinen tutkimus. Valitsin laadullisen lähestymistavan, koska halusin kuvata lasten hoitoaamua. Laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa on kuitenkin otettava huomioon, että todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan, ja onkin mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Yleisesti todetaan, että laadullisessa tutkimuksessa on pyrkimyksenä pikemminkin löytää tai paljastaa tosiasioita kuin todentaa jo olemassa olevia (totuus) väittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.)

Mitkä ovat laadullisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä? Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja tutkimuksen aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Lisäksi laadullisessa tutkimuksessa suositaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina eli tutkija luottaa enemmän omiin havaintoihinsa kuin mittausvälineillä hankittuun tietoon. Perusteluna tälle on näkemys, että ihminen on riittävän joustava sopeutumaan vaihteleviin tilanteisiin. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysiä, jossa tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Sen vuoksi lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. Sitä, mikä on tärkeää, ei määrää tutkija. Aineiston hankinnassa käytetään laadullisia metodeja ja suositaan sellaisia metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Tällainen metodi on mm. teemahaastattelu. Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on myös, että tutkimuksen kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotoksen menetelmää käyttäen. Tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä, eli tutkimus on tärkeää toteuttaa joustavasti ja suunnitelmia saa muuttaa tarpeen tullen. Laadullisessa tutkimuksessa tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

4.1 Sadutus

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmän valitsin osaksi kiinnostuksestani sadutukseen sekä halusta tehdä opinnäytetyö lapsilähtöisesti.

Karlsson (2003) on todennut, että sadutettu satu on kulttuurin ilmentymä, sisäisen puheen ja hiljaisen tiedon näkyvä muoto, suunnittelun väline, pedagoginen materiaali ja terapeuttilinen muutos. Saduttaminen muuttaa aikuiskeskeistä toimintakulttuuria lapsilähtöisemmäksi toimintakulttuuriksi, jossa lapset luovat yhdessä aikuisen kanssa ja tukemana kulttuuria ja toimintamalleja.

Sadutus on menetelmä, jonka avulla lapset, nuoret ja aikuisetkin muokkaavat ajatuksiaan tarinaksi. Sadutuksen avulla aikuiset voivat raivata tilaa lasten ottamiselle mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Sadutuksessa lasta tai lapsiryhmää kehoitetaan kertomaan oma kertomus, jota aikuinen kuuntelee ja jonka hän kirjaa sanatarkasti. Sadutus ei kuitenkaan ole opetusmenetelmä, eikä sen tarkoituksena siis ole ensisijaisesti opettaa itsensä ilmaisua, lukemista tai kirjoittamista. Sadutus on ennen kaikkea vastavuoroiseen toimintakulttuuriin johdattelleva menetelmä, jonka avulla voidaan kuunnella myös lapsia ja nuorisoa. Lapsi saa päätäntävällään siihen, millainen hänen tarinansa on. Hän voi ilmaista sen myös musiikin, tanssin, draaman, kuvan tai vaikka rakentelun muodossa. (Karlsson 2003, 10.)

Ihminen kokee olevansa osallinen ja merkityksellinen, kun hän voi vaikuttaa itseensä liittyviin asioihin. Siksi sadutettuun tarinaan palataan ja siitä ammennetaan tuntemuksia ja tietoa. Saduttavassa, kohtaavassa toimintakulttuurissa palataan kunkin esiin nostamiin asioihin ja pohditaan niitä. Ne ovat suunnittelun lähtökohtia. Näin tulee näkyväksi tiedon dynaaminen luonne: jokaisella on ajatuksia, tietoja, tarinoita, joita kukaan muulla ei ole, ja jokaisen ihmisen ajatukset ovat arvokkaita, ja niitä on syytä kuunnella. Ne ovat yhteisen tietoarkkumme tärkeitä osia. Kun saduttajat kokoontuvat yhteen jakamaan kokemuksiaan, se lisää yhteistä tietoa sadutettavista. Kerätty hiljainen tieto tulee näkyviin ja tietoiseksi. (Karlsson 2003, 110-111.)

Sadutus menetelmässä työntekijä, vanhempi tai ystävä sanoo lapselle, lapsiryhmälle taikka aikuiselle: ”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” Saduttaja ei anna aihetta, josta kertoja kertoo, eikä hän tee lisäkysymyksiä. Kun kertoja tai kertojaryhmä kertoo tarinaa, saduttaja kirjaa sen sana sanalta juuri kuten kertoja kertoo. Samalla saduttaja keskittyy kuuntelemaan toisen kertomusta. Sen hän osoittaa ilmeillään ja olemalla puuttumatta kertomuksen sisältöön. Lopuksi saduttaja lukee kertomuksen kertojalle, joka voi halutessaan muuttaa tai korjata jotakin tekijänoikeutensa ansiosta. Näin kertomus säilyy kertojan päätäntävällässä. (Karlsson 2003, 44.)

Sadutus otetaan käyttöön, kun tavataan ensimmäistä kertaa lapsia tai aikuisia, uusi ryhmä aloittaa toiminnan sen ryhmäytymisen edistämiseksi, luodaan yhteenkuuluvuuden tunnetta, halutaan saada tietoa toisen ajatuksista ja välittää arvostusta kertojalle, tuotetaan omaa

kulttuuria, halutaan tutustua toisen kulttuuriin, halutaan saada pedagogista materiaalia ja kun halutaan luoda terapeuttisia tuotoksia. (Karlsson 2003, 118.)

Kertojia voi saduttaa ryhmässä tai yksitellen, kahden kesken tai muiden lasten läsnä ollessa. Ryhmäsadutustilanteet eroavat yksilösadutustilanteista. Asioita päästään perustelevaan monesta näkökulmasta. Saduttaa voi missä vain ja milloin vain: metsäretkellä, pihalla, kotona, junassa, saunassa tai mummolassa, kirjastossa, museossa, päiväkodin lepohtokellä, aamun ensimmäisinä tai iltapäivän viimeisinä tunteina, koulussa, sairaalassa, naapurissa, työpaikalla, koulutuksessa tai kehittämispäivillä. Lasten satukirjeenvaihto esimerkiksi toisen kerhon, naapurikoulun tai -päiväkodin taikka toisen maan lasten kanssa tuo uusia ja innostavia elementtejä sadutukseen. Se on vuoropuhelua lasten kesken heidän omien sanojensa välityksellä (Karlsson 2003, 118-119.)

Mikä on saduttamisen merkitys lapsille? Lapsille on elämys tulla kuulluksi ja arvostetuksi sekä huomata, että osaa itse kertoa sadun. Lapsi saa nauttia omasta ja muiden kerrontakulttuurista ja sen tuottamisesta. Itsetunto ja luottamus itseensä vahvistuvat. Sadutuksen kautta tunnelma ryhmässä tiivistyy ja me-henki kasvaa. Sadutuksen myötä lapsi rohkaistuu ja harjaantuu myös muissa tilanteissa kertomaan ajatuksistaan ja ilmaisemaan itseään. Lapsen elämään liittyvät ilot tai mieltä painavat ajatukset voivat tulla esiin lapsen sadussa. (Karlsson 2003, 119.)

Mikä on saduttamisen merkitys aikuiselle? Lapset saattavat pitää eri asioita olennaisina kuin aikuiset. Sadutus antaa aikuiselle välineen lasten kuuntelemiseen ja lasten toiminnan ymmärtämiseen. Kuuntelemalla lasten kertomuksia aikuiset oppivat uusia asioita tuttujen lasten maailmasta. Sadutus on väline muutosten seuraamiseen. Sadutuksen tuottaman tiedon pohjalta aikuisen on helppo suunnitella toimintaa yhdessä lasten kanssa. (Karlsson 2003, 119.)

Liisa Karlsson kirjassaan *Saduttamalla lasten kulttuuriin* 1999. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä on koontanut tutkimusraportin, jossa valotetaan lapsen hyvään asemaan vaikuttavia tekijöitä, tarkastellaan lapsen subjektiasemaa lisääviä tekijöitä sekä eritellään lapsen aseman kohentumista estäviä elementtejä. Tutkimusraportissa analysoidaan sadutusmenetelmää, joka kehitettiin lasten osallisuuden ja kuuntelun lisäämiseksi. Menetelmä osoittautui hyväksi välineeksi ammattilaisten oman työn kehittämisessä. Tutkittavaan hankkeeseen eli Satukeikkaan osallistui tuhansia lapsia, jotka iältään 8 kuukaudesta 15 vuoteen sekä satoja lapsialan ammattilaisia muun muassa päivähoitosta, koulusta, erityisopetuksesta, lastenkodista, neuvolasta, kirjastosta, nuorisotoimesta ja vapaa-ajan kerhoista. (Karlsson 1999, 3.)

Osoittautui, että ammattilaiset kokivat sadutus-menetelmän erinomaiseksi työnsä apuvälineeksi. Menetelmää oli työntekijöiden mielestä helppo käyttää soveltaa eri tilanteisiin lasten kanssa. Tutkimus osoitti, että sadutus-menetelmä lisäsi lasten aloitteenteon mahdollisuuksia ja osallistumista päivittäisen toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Lasten oma kerronta johti siihen, että lapset oppivat kuin itsestään monia asioita, kuten lukemaan ja kirjoittamaan. Aikuisten ja lasten välille syntyi vastavuoroisia keskusteluja. Sadutuksen avulla ammattilaiset saivat tietoa lapsista, joiden kanssa he työskentelivät. Sadutusta käyttäneet ammattilaiset muuttivat käsityksiään lasten kanssa tehtävästä työstä, mikä johti lapsen aseman muuttumiseen instituutiossa. (Karlsson 1999, 3.)

4.2 Perussadutus ja aihesadutus

Perussadutuksessa saduttaja kirjaa sadutettavan lapsen tai aikuisen sadun sana sanalta avoimesti sadutettavan nähden ja ilman annettua aihetta, arviointia tai tulkintaa. Perussadutustilanteessa sadutettava on saduttajan kanssa kahdestaan, joka mahdollistaa täysin omanlaisen sadun syntymisen. Perussadutuksen aikana saduttaja keskittyy kuuntelemaan mitä juuri tällä yhdellä lapsella on sanottavaa, jolloin lapsi kokee, että hänen mielipiteillään ja ajatuksillaan on merkitystä. (Karlsson 2005, 12, 44.)

Perussadutuksessa kertojalla on tekijänoikeus, jolla tarkoitetaan sitä, että saduttaja ei muuta tai korjaa lapsen ”virheitä” vaan satu kirjataan sanasta sanaan kaikkine kirjoitusvirheineen, sillä tärkeintä on sadun sanoma. Samalla saduttaja osoittaa arvostavansa lasta juuri sellaisena kuin hän on. (Karlsson 2005, 51–53.)

Aihesadutus taas on saduttamista yhdessä sovitusta aiheesta. Aihesadutuksessa ihanteellinen tilanne olisi, että sadutettava tekee aloitteen siitä, mistä haluaa kertoa yhdessä saduttajan kanssa. Aihesadutus on sadutusta tietystä aihepiiristä. Aihesadutukseen kannattaa siirtyä vasta useampien sadutuskertojen jälkeen, kun on saatu luotua kuunteleva toiminnan kulttuuri. Aihesadutuksessa lapselta voidaan kysyä esimerkiksi, että liittyykö tekeillä olevaan piirrustukseen, maalaukseen tai ulkoleikkeihin jokin satu. Sitten satu kirjataan samoja sääntöjä noudattaen kuin perussadutuksessakin. (Karlsson 2005, 12, 115.)

Jos lasta pyytää kertomaan tarinan tietystä aiheesta, se on perinteisellä tavalla aikuisen valmiiksi tekemä tehtävä lapselle. Uudenlainen toiminnan kulttuuri on luotu, kun lapsi saa säännöllisesti kokea, että myös hänen ajatuksiaan hänen valitsemistaan aiheista todella halutaan kuunnella. Lisäksi vaaditaan, että aikuiset muuttavat tapaansa ajatella. Ei tehdä valmista lapsille, vaan tehdään lasten kanssa. Siksi vasta useiden saduttamiskertojen jälkeen lapsia voi saduttaa eri aihepiireistä. Heiltä voi esimerkiksi kysyä, mikä tarina savytyöhön tai tanssiesitykseen liittyy, ja sitten tarina kirjataan muistiin sana sanalta. Silloinkin on syytä

toisinaan palata perussadutukseen ja saduttaa lasta hänen itsensä valitsemista aiheista. Näin lapsella ja aikuisella säilyy yhteinen ymmärrys siitä, että on mielenkiintoista kuunnella myös juuri sitä, mitä lapsi haluaa kertoa. Sadutus vaatii siis aikuiselta rohkeutta heittäytyä lapsen maailmaan. Aikuiselta kaivataan herkkyyttä kuunnella, nähdä, aistia ja pohtia. (Karlsson 2003, 127.)

4.3 Teemahaastattelu

Opinnäytetyöni toiseksi aineiston keruu menetelmäksi valitsin teemahaastattelun. Haastattelin vanhempia heidän kokemuksistaan ja tuntemuksistaan lasten hoitoon tulotilanteista. Kysymykseni olivat samat kaikille vanhemmille.

Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, että siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa. Haastattelun suurena etuna on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttävällä tavalla ja vastaajia myötäillen. Haastattelun etuna on, että vastaajiksi suunnitellut henkilöt saadaan mukaan tutkimukseen. Haastateltavat on mahdollista tavoittaa helposti myöhemminkin, jos on tarpeen täydentää aineistoa tai jos halutaan tehdä vaikkapa seurantatutkimusta. Haastattelussa on ratkaisevaa, miten haastattelija osaa tulkita haastateltavan vastauksia tällaisten kulttuuristen merkitysten ja merkitysmailmojen valossa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204-207.)

Haastattelussa haastattelijalla on ohjat. Haastattelu on ymmärrettävä systemaattisena tiedonkeruun muotona. Sillä on tavoitteet, ja sen avulla pyritään saamaan mahdollisimman luotettavia ja päteviä tietoja. Sen takia puhummekin nimenomaan tutkimushaastattelusta. Tutkimushaastattelut jaetaan kolmeen ryhmään: 1. Strukturoitu haastattelu eli lomakehaastattelu, 2. Teemahaastattelu eli lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto, 3. Avoin haastattelu. Haastattelu voidaan toteuttaa kolmella eri tavalla yksilöhaastatteluna, parihaastatteluna ja ryhmähaastatteluna. (Hirsjärvi ym.2009, 208-210.)

Teemahaastattelu nimi kertoo siitä, mikä tässä haastattelussa on kaikkein oleellisinta. Haastattelu etenee tiettyjen keskeisten teemojen varassa. Tämä vapauttaa pääosin haastattelun tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä, sillä haastattelun aihepiiri, teema-alueet, on kaikille samat. (Hirsjärvi, Hurme 2008, 48.)

5 Tiedonkeruu

Aloitin opinnäytetyön tekemisen tammikuussa 2011 ottamalla yhteyttä tutkimuspäiväkotiin. Tuolloin sovin tapaamisen päiväkodille, jotta voin kertoa aiheestani ja käydä tutustumassa ryhmiin. Tutkimuslupa opinnäytetyöaiheelle allekirjoitettiin Lohjan kaupungin varhaiskasvatuspäällikön kanssa huhtikuussa 2011. Tutkimusluvan jälkeen laitoin lasten vanhemmille lupakyselyt lasten sadutuksiin. Vanhempien oli tarkoitus saduttaa omia lapsiaan, mutta sain vain kaksi vastausta toukokuun alussa. Sovin tutkimusryhmän henkilökunnan kanssa sadutuspäivän ja päiväkodin henkilökunta kyseli lasten vanhemmilta sadutusluvan. Päädyin toiseen aineistokeruu menetelmään eli sadutin itse 22 lapsesta 19 lasta. Lapsiryhmä oli iältään 5-6-vuotiaita. Kolme lasta ei voinut osallistua, sillä heillä ei ollut lupaa sadutukseen. Lupa oli jäänyt saamatta poissaolojen vuoksi. Lapset saivat kuitenkin osallistua piirtämiseen.

Haastattelin kuutta vanhempaa ja heidän lastensa ikä oli alle kolmevuotta. Sadutin lapset toukokuun puolivälissä. Se oli tutkimusryhmälleni sopivin aika. Vanhempien haastattelut toteutin niin, että muutamana iltapäivänä seisoin ulkona ja nauhoitin vanhempien haastattelutnauhuriin. Luvan haastatteluilleni kysyin päiväkodin johtajalta. Kun vanhemmat tulivat hakemaan lapsiaan, kysyin heiltä luvan haastatteluun. Tämän toteutin myös toukokuun 2011 aikana.

Tutkimusryhmässä oli käytetty sadutusta. Lapset olivat tottuneet sadutuksiin. Valitsin sadutukseksi aihesadutuksen. Keskustelin aluksi lasten kanssa millainen on kiva aamu, kuka heidät tuo hoitoon ja miksi on kiva tulla päiväkotiin. Onko jokin asia ollut hullunkurisesti? Mitä aamulla kotona oli tehty ja mitä lapsi teki ensimmäisenä päiväkodissa. Sovin lasten kanssa, että he voivat piirtää aamusta mitä vain. Aloitimme sadutuksen piirroksella. Annoin aiheeksi: Päiväkotiaamu. Kaikki ehtivät piirtämään piirroksen sisällä, mutta osan lapsista jouduin saduttamaan ulkona. Kun lapsi kertoi satunsa, luin sen hänelle ääneen, jolloin lapsella oli vielä mahdollisuus korjata satuaan. En pakottanut ketään osallistumaan.

Haastattelin alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia ja heitä oli kuusi, isiä ja äitejä. Haastattelin vanhempia ulkona. Esitin vanhemmille kysymykset: Millaisia kokemuksia lapsellanne on tuontitilanteista? Millainen on oma kokemuksesi tuontitilanteesta? Millainen lapsi oli kotoa lähtiessä ja millainen päiväkodissa? Millainen on vuorovaikutustilanne kasvatushenkilöstön kanssa? Onko jotain kehitettävää vuorovaikutustilanteissa? Haastatteluni meni nauhalle ja haastattelun kesto oli noin 5-10 minuuttia.

6 Analyysi

Laadullisen aineiston käsittely käsittää monia vaiheita. Keskeisiltä osiltaan se on sekä analyysiä että synteesiä. Analyysissä, eritellään, luokitetaan aineistoa, synteessissä pyritään luomaan kokonaiskuvaa ja esittämään tutkimusilmiö uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi,

Hurme 2008, 143.) Minun opinnäytetyöni analyysin vaiheet ovat I Luenta, II Luokittelu, Yhteyksien löytäminen ja Raportointi

Kvalitatiivinen eli laadullinen analyysi on kolmivaiheinen prosessi. Aineiston kuvaileminen on itse analyysin perusta. Kuvaileminen merkitsee sitä, että pyritään kartoittamaan henkilöiden, tapahtumien tai kohteiden ominaisuuksia tai piirteitä. (Hirsjärvi, Hurme 2008, 145.) Olen tuonut esille tutkimusryhmästäni lasten iät ja kuvannut tutkimusympäristön. Vanhempien haastatteluista kerroin onko vastaaja isä vai äiti ja että vanhemmat olivat alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia.

Aineiston luokittelu on olennainen osa analyysiä. Se luo pohjan tai kehyksen, jonka varassa haastatteluaineistoa voidaan myöhemmin tulkita. Luokittelussa on kyse päättelystä. (Hirsjärvi, Hurme 2008,147.) Lasten piirustukset ja tarinat luokittelin aluksi kahteen osaan hyvä aamu ja huono aamu. Sitten lähdin katsomaan mitä aiheita hyvä aamu piti sisällään. Sieltä nousi esille kaverit, koti, sisarukset, vanhemmat ja päivähoitohenkilökunta. Huonosta aamusta nousi esille väsymys, kiire ja sisarusten välinen riita. Vanhempien haastattelut luokittelin esittämieni kysymysten pohjalta: lasten ja vanhempien kokemukset aamusta vanhempien kertomana, lapsi kotona ja päivähoitossa, vuorovaikutustilanteet ja kehittämisen kohteet.

Aineiston analyysissä käytin teemoittelua. Tämä tarkoittaa, että analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia aineistosta nousevia piirteitä, jotka ovat yhteisiä usealle haastateltavalle ja sadutetavalle. Ne saattavat pohjautua teeman kysymyksiin, jotka nousevat esille, mutta lisäksi tulee esille muita teemoja, jotka ovat lähtöteemoja mielenkiintoisempia. Analyysistä esiin nostetut teemat pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien ja sadutettavien sanomisista. (Hirsjärvi, Hurme 2008, 173-174.)

Aineistossa esiin nousevien seikkojen tarkastelu suhteessa toisiinsa on analyysin olennaisin osa. Yhdistely tarkoittaa sitä, että yritämme löytää aineistosta syntyneiden asioiden välille joitakin säännönmukaisuuksia ja samankaltaisuuksia. (Hirsjärvi, Hurme 2008,149.) Luin lasten sadut muutaman kerran. Ne olivat lyhyitä. Kuvat vastasivat lasten tekemiä tarinoita. Lajittelin piirrokset ja erilliselle paperille kirjoitetut tarinat yhteensopivien teemojen mukaan.

Vanhempien haastattelut litteroin. Vanhemmilta saamani aineisto kokonaisuudessaan oli kaksi A4. Vanhemmat vastasivat selkeästi kysymyksiini ja niistä nousi samoja asioita esille kuin lasten tarinoissakin. Sen jälkeen yhdistin samanlaiset teemat yhteen. Haastattelussa oli mukana kuusi vanhempaa, joilla oli selkeät näkemykset lastensa hoitoon tulotilanteesta.

7 Tulokset

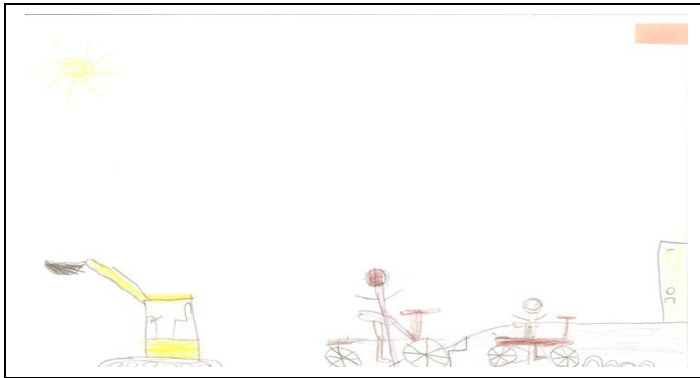
Tässä esittelen opinnäytetyöni sadutuksesta saamani aineiston. Sadutuksen toteutin päiväkodin yhdelle ryhmälle, jossa oli 5-6-vuotiaita. Lapset piirsivät ensiksi kuvan ja sitten kertoivat tarinan. Aiheeksi annoin: Päiväkotiaamu. Aihesadutin 19 lasta 22 lapsen ryhmästä. Kolmen lapsen vanhemmalta ei saatu kirjallista lupaa sairastumisien ja muiden poissaolojen vuoksi. Olen ottanut opinnäytetyöhöni muutamia lasten tekemiä piirustuksia. Osassa piirustuksissa on lasten kertoma tarina. Muutama lapsi oli piirtänyt kuvan liian himmeästi ja piirustukset eivät näkyneet tietokoneella, joten jätin ne pois. Olen yhdistänyt piirustukset samanlaisiin teemoihin. Valitsemani tarinat ja pois jääneet tarinat ovat myös yhdistetty. Pois jääneet tarinat olivat yhden lauseen tarinoita, jossa lapsi saattoi sanoa, että kiva aamu. Tarinoissa käytetyt lasten nimet olen muuttanut. Kuvista olen poistanut lasten nimet.

Alle kolmevuotiaiden vanhemmille tein teemahaastattelun. Sain vastauksia kuudelta vanhemmalta. Kaikkia vastauksia en ole kirjoittanut opinnäytetyöhöni, koska vastaukset olivat lyhyitä. Jättämäni vastaukset kuitenkin ovat samoja kuin vanhempien, joiden vastaukset olen kirjoittanut esille. Olen koonnut samanlaiset vastaukset yhteen. En käyttänyt vanhempien nimiä. Haastattelussa oli mukana äitejä ja isejä, jotka olen numeroinut.

7.1 Päivähoitoon tulotilanne lapsen kertomana

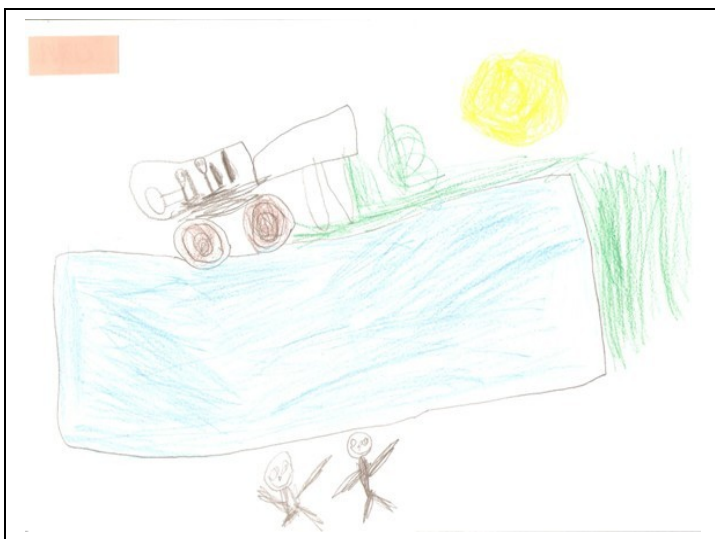
Lapset eivät tarinoissaan paljoa puhuneet siitä, mikä tekee päiväkotiaamusta epämiellyttävän. Tästäkin voisi ymmärtää, että lapset tulevat päiväkotiin mielellään. Saduttamastani 19 lapsesta 10 tarinassa oli, että päiväkotiin oli kiva tulla. Päiväkotiin tultiin isin tai äidin kanssa pyörällä tai autolla. Moni oli kiinnittänyt ympäristöönsä huomiota, sillä hoitomatalla moni lapsi oli törmännyt kaivinkoneeseen, lintuihin ja aurinko paistoi iloisesti.

”Minä ja äiti tultiin pyölällä. Matkalla näkyi kaivuli. Äiti ja minä oltiin iloisella mielellä. Kaivulista kuului soittoa.”

Mukava asia aamussa oli kavereiden näkeminen. Neljä lasta (4/19) mainitsivat kaverin. Kaverit olivat läsnä kaikissa arjen toiminnoissa. Tarinoissa heidän kanssaan kuljettiin päivän aikana rannalta jalkapallokentälle.

”Hyvä aamu. Leikkisin Mikon ja Manun kaa. Kun eskari aamu loppui, niin mentiin rannalle Mikon ja Manun kanssa. Sitten kun päästiin rannalta, mentiin pelaamaan jalkapalloa.”

Monet mainitsivat leikkivänsä myös monen lapsen kanssa. Yhden kanssa leikittiin majaleikkiä, kun taas toisen kanssa useimmiten rakenneltiin palikoilla tai pelattiin jalkapalloa päiväkodin pihalla. Kaveria tarvittiin myös leikkiä varten. Lapset eivät tarinoissaan maininneet leikkivänsä yksin.

” Mä tulin mun kaverin kaa tänne. Ja sit tota mä meen ulos. Mä leikin sen kanssa.”

Perhe ja koti ovat tärkeitä asioita lasten elämässä ja he halusivat tarinoissaan tuoda esiin niiden merkityksen. Kaikki saduttamani lapset mainitsivat toisen vanhemman. Vanhemman, joka toi hoitoon. Yksi saduttamaistani lapsista (1/19) selkeästi nautti aamun kiireettömyydestä. Lapsesta on tärkeää, että voi nauttia kivoista asioista kotona ennen hoitoon lähtöä. Niitä saattavat olla television katsominen tai pelaaminen tietokoneella. Lapsen kiireetön aamu saattaa olla mukava alku päivähoitoamulle.

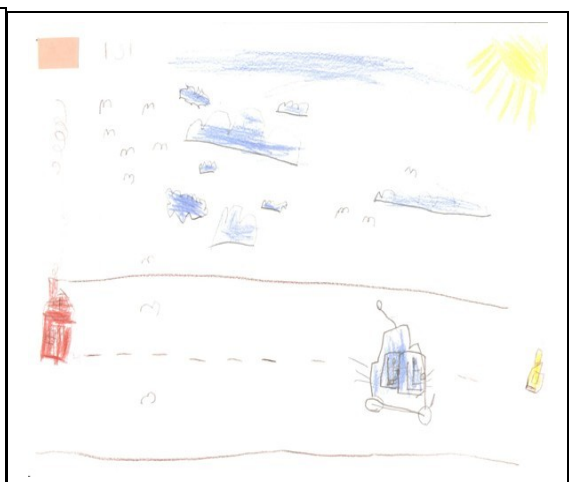
”Mä tulin äsken sängystä. Menin telkkarii kattoon. Pesin hampaat. Puin vaatteet. Lähdin päiväkotiin. Tietokone oli sammuksissa.”(kotona)

Lapset tulivat hoitoon toisen vanhemman ja osa tuli sisaruksiensa kanssa hoitoon. Pienempi sisarus oli jätetty johonkin toiseen ryhmään. Yhdelle lapselle (1/19) oli ollut myös aamussa tärkeää, että oli ollut kiltti vanhemmilleen.

”Hyvä ja kiltti päiväkotiaamu. Mä olen ollut kiltti. Autolla me ajettiin äiti, Väinö ja minä. Oli kiva saada kavereita. Me vietiin Väinö hoitoon.”

Yksi lapsista (1/19) mainitsi päiväkodin henkilökunnan tarinassa. Aamulla on kiva tulla hoitoon, kun voi asettua kuuntelemaan satua.

”Äiti toi mut hoitoon autolla. Hanna luki meille kirjaa aamulla. Me rakennettiin palikoilla. Miran ja Mirjan kanssa rakennettiin. Mira on Hemuleissa ja Mirja on mun pikkusisko.”

Lapsilla on myös huonoja aamuja, jolloin ei ole niin mukava tulla hoitoon. Juuri aamusta sisko tai veli ei ole niin mukava kuin tavallisesti tai lapsi on väsynyt. Aamun kiireettömyys ja rauhallinen herääminen kuitenkin vaikuttavat siihen, että lapsen olemuksesta saattoi havainnoida, että päivä kääntyy mukavaksi. Kaksi lasta (2/19) kertoi aamun olleen huono, mutta heistä saattoi nähdä, että tilanne oli muuttunut. He olivat iloisella mielellä.

”Aamulla särki päätä. Auringosta johtui ja Sakun huutamisesta. Se on mun pikkuveikka. Mä huusin sille. Senkin pelkuri!”

”On parempi, kun on hyvä aamu ku huono. Huono aamu on semmone et ei oikein jaksais nousta ja lähteä. Mut yleensä vähän väsyttää mut sit ku herää kunnolla nii sit tuntuu et jaksaa lähteä.”

7.2 Päivähoitoon tulotilanne vanhempien kertomana

Haastattelin alle kolmevuotiaiden lasten vanhempia ja heitä oli kuusi, isiä ja äitejä. Haastattelin vanhempia ulkona. Esitin vanhemmille kysymykset: Millaisia kokemuksia lapsellanne on tuontitilanteista? Millainen on oma kokemuksesi tuontitilanteesta? Millainen lapsi oli kotoa lähtiessä ja millainen päiväkodissa? Millainen on vuorovaikutustilanne kasvatushenkilöstön kanssa? Mitä kehitettävää aamussa mielestäsi on?

Vanhemmat kertoivat alle kolmevuotiaiden päivähoitoon tulotilanteista hyvin paljon samanlaisia asioita kuin 5-6-vuotiaat lapset. Päivähoitoon tulemisen helppous on vaihtelevaa. Välillä tuleminen on hankalaa, kun tullaan aikaisin. Lapsen hoitoon tulemiseen vaikuttaa väsymys, ikävä ja erotilanne vanhemmista. Vanhemmat kertoivat, että kavereilla on suuri merkitys hoitoon tulemisella. Kun tullaan aikaisin hoitoon ja ei ole vielä kavereita, niin jääminen on vaikeaa. Kotona kiire vaikuttaa lähtemiseen, silloin on itkuisuutta ja päivähoitoon jääminen hankalaa, mutta tilanne rauhoittuu nopeasti, kun vanhemmat ovat lähteneet. Helpoksi hoitoon tulemisen tekevät arkirutiinit. Päivähoitoon tullaan joka päivä.

Isä 1: ”Hoitoon tullaan vaihtelevasti. Yleensä hän jää iloisella mielellä. Muutamia aamuja on, kun on itkuinen. Yleensä kuuleman mukaan on rauhoittunut nopeasti. Itkuisuus johtuu ero tilanteesta. Kotoa lähtiessä on ihan iloisella mielellä. Voi olla myös väsymystä. Ei mitään isompaa.”

Isä 2: ”Mun mielestä tuontitilanteet ovat positiivisia. Tulee mielellään. Selkeät rutiinit. Tuonti aika vaihtelee, mutta kuitenkin hoitoon tullaan päivittäin. Tilanne on positiivinen ja rauhallinen. Negatiivista siinä on, että aina ei tiedetä ollaanko ulkona vai sisällä. Lapsi muuttuu, kun tullaan päivähoitoon. Kotona aamut ovat hektisiä. On aina vähän niin kuin kiire ja on syömiset, hampaitten harjaamiset. Aamut ovat pienimuotoisia kamppailu tilanteita. Meillä on 2 min matka hoitoon. Aina lähes poikkeuksetta 99% rauhoittuu ja hoitoon on kiva tulla.”

Isä 3: ”Hoitoon tulotilanteet vaihtelee. Välillä hankala aamutulo ja välillä hyvä. Me tulemme niin aikaisin aamulla. Kun ei ole kavereita niin, silloin toisella lapsella on vaikea jäädä. Lapset jäävät hienosti. Oikeasti, kun talvisaikaan oli sairastumisia ja hoitoon tultiin väsyneenä, niin silloin oli hankalampi tulla. Lapset ovat olleet jo kauan päiväkodissa. He ovat tottuneet rutiineihin.”

Äiti 3: ”Lapsella hyvät kokemukset tuontitilanteista. Iloisella mielellä jäänyt. En ole nähnyt mitään negatiivista. Lähtö kotoa voi olla, että lapsi juoksee karkuun, vauhdikkaita tilanteita. Menee suoraan leikkimään. Ei ole jäänyt itkien tai ei ole halunnut jäädä.”

Osa vanhemmista koki, että rauhallinen kotitilanne siirtyi myös päiväkotiin. Muutaman vanhemman mielestä kiireinen ilta ja lapsen huomioimatta jättäminen aiheutti sen, että lapsen ei ole seuraavana päivänä mukava jäädä hoitoon. Muutamien vanhempien mielestä kiireinen aamu ei vaikuta mitenkään lapsen hoitoon jäämiseen. Eräs äiti koki, että hänen kanssaan lapsi jää itkemällä, koska hän tuo lapsen harvemmin hoitoon. Lapsi haluaisi olla äidin kanssa ja jää ikävöimään äitiä. Isän kanssa lapsi jää hoitoon helpommin.

Äiti 1: ”Se on varmaan päivästä riippuvainen. Jos on ollut kauhean kiireinen aamu. Hän karjuu tai jos hän päättää ettei halua tulla.”

Haastattelija: Miksi lapsi päättää, ettei halua tulla hoitoon?

Äiti 1: ”Esimerkiksi edellinen ilta on ollut kauhean kiireinen. Lapsi ei omasta mielestään ole saanut riittävästi huomiota meiltä. Niin silloin hän ei halua tulla. Kun herätään tosi rauhassa ja tosi hitaasti. Istutaan sylkkäin ja katottu lastenohjelmia niin, silloin lapsi jää tosi hyvin.”

Äiti 2: ”No mun mies yleensä tuo hoitoon, kun minä menen aikaisemmin töihin. Minulla ei ole paljon aamuista kokemuksia. Mutta niinä aamuina, kun minä tuon

lapsi jää roikkumaan minuun kiinni. Ei niin kovin mielellään haluaisi jäädä. Isän kansaa jää ihan hyvin. Ei mitään ongelmaa. Kun minä vien harvemmin, niin tulee ettei haluaisi jäädä. Hoitoon lähdetään hyvällä mielellä. Erohetkellä päivähoidossa tulee ikävä. On kyllä vaikeampiakin aamuja, kun jotkin vaatteet eivät kelpaa. Jos aamu on hektinen, lapsi laittaa lekkeriksi tilanteet. Hän tykkää olla tarhassa ja hän puhuu kavereista.”

Vanhemmilta tuli esille, että kun lasta on ottamassa tuttu aikuinen, lapsen on helpompi jäädä hoitoon varsinkin, jos lapsi on itkuinen. Vanhemmat kokivat, että lapsi otetaan hyvin vastaan ja yksilölliset tarpeet huomioidaan. Jos lapsi itkee, tarjotaan lapselle syyliä ja lohdutusta. Vanhemmat kokivat myös saavansa riittävästi palautetta lapsen päivähoidosta. Toiselle aamukohtaaminen oli tärkeämpi ja toiselle aamulla ja illalla vaihdettu palaute oli tärkeää. Vanhemmat kertoivat, että nykytilanne on usein niin, että vastassa on sijainen. Silloin lapsen on vaikea jäädä. Vanhemmat kokivat, että vuorovaikutustilanne ei silloin pelaa. Aina ei tiedä kenelle jättää lapsi, kun ei ole varma onko kyseessä toinen vanhempi vai hoitohenkilökunta. Vanhemmilta tuli esille, että on tärkeää, että päivähoitohenkilökunta on pysyvä.

Isä 1: ”Omat kokemukset. Hyvin on otettu lapsi vastaan. Kun lapsi itkuinen niin otetaan syyliin. Ei ole mitään negatiivista tullut mieleen aamutilanteista. Hoitopäivästä saa hyvin palautetta miten päivä on mennyt. Päivä on yleensä mennyt pääsääntöisesti hyvin. Ikäviä tilanteita ei ole ollut.”

Isä 2: ”Aamukohtaamiset henkilökunnan kanssa selkeästi parempi.”

Äiti 1: ”Henkilökunnan kohtaaminen riippuu päivästä. Jos on nää tietyt tutut, jotka on ollut sen koko ajan, jonka lapsi on ollut hoidossa. Jos ne ovat ottamassa vastaan, hän jää ihan mielellään. Nyt kun on aika paljon sijaisia. Jos on vieraampaa tai jos on uusi täti, hän roikkuu reidessä kun takainen. Kyllä on kamalaa, kun huuto vaan jatkuu. Hyvä lähteä silloin kun lapsi sanoo: ”Heippa äiti!” Ei se huutaminenkaa, kun tietää että rauhoittuu, kun on lähtenyt, mutta se lähdön hetki on ikävä.

Äiti 2: ”Päivähoitohenkilökunnan huomioitava lasten erilaisuus. Lasten erilaiset aamut. Viedä esimerkiksi vilkuttamaan ikkunaan, ottaa syyliin, antaa hellyyttä. Jollain tavalla ottaa tilanne haltuun. Ei jätä lasta, kun itse joutuu lähtemään ja lapsi jää itkemään. Se on kurjaa. Harvoin tapahtuu niin, että lapsi jää itkemään. Sijaisten kanssa on käynyt näin. Vakio henkilökunta tietää miten toimii. Vuorovaikutustilanne hyvä henkilökunnan kanssa. Aamulla ei vaan ole aikaa jäädä juttelemaan. On kiire töihin.”

Äiti 3: ”Omat kokemukset hyvät. Jos vieraita aikuisia, niin tuntemukset samat kuin lapsella, hämmentyneet. Henkilökunnasta uusi ihminen ei ole tullut esittäytymään niin ei tiedä onko se toinen vanhempi vai henkilökuntaa. Ei tiedä kenelle jättää. Vakiohenkilökunta on loistavaa. Aina, jos on ollut mitä tahansa siitä on heti puhuttu. Kaikki ottavat lapsen hyvin vastaan. Vieras ihminen ei ole ottanut tilannetta haltuun. Silloin on itse ollut aktiivisempi ja kyselty kuka sinä olet. Itse tarvitsee olla aktiivisempi.”

Haastattelussa kysyin vanhemmilta onko jotain kehitettävää aamussa? Muutama vanhempi oli erittäin tyytyväinen aamuihin. Muutamalla oli toiveita aikataulujen selventämiseen. Aina ei tiedä onko oma ryhmä, ulkona vai sisällä hoitoon tulotilanteessa. Sijaisten perehdytys, sillä tavoin, että he kohtaavat perheen luontevasti. Varsinkin silloin, kun lapsella on huono aamu. Vuorovaikutustaitojen korostaminen ja kasvatuskumppanuudesta puhuminen sijaisille on päivähoiton henkilökunnalle kehittämisen kohde.

Isä 2: ”Onko vika meissä(vanhemmissa) vai ohjelmassa. Senkun tietäisi mitä milloinkin mihin aikaan tapahtuu, ovatko lapset ulkona vai sisällä. Lähinnä varsinkin paksumman pukeutumisen aikana turhauttavaa. On kumminpäin tahansa on väärin varustautunut.

Äiti 2: ”Sijaisia mahdollisimman vähän. Sama henkilökunta pysyisi pienten lasten kanssa. Tutun ihmisen läsnäolo päiväkodissa on puolin ja toisin tärkeää. Sijaisia on eri tasoisia. Taso olisi hyvä pitää.”

Äiti 3: ” Vanhempien kohtaaminen sijaisia ajatellen.”

8 Johtopäätökset

Tutkimukseni tulokset toivat esiin myönteisiä tuloksia. Oma läsnäoloni takasi tiiviin ja mutkattoman aineistonkeruun. Lapset saduttivat mielellään ja kertoivat omat tarinansa päivähoitoon tulotilanteista. Vanhemmat vastasivat aktiivisesti tekemiini kysymyksiin.

8.1 Lapsen näkökulma päivähoitoon tulotilanteesta

Lapsen näkökulma voidaan ottaa huomioon yhteiskunnallisessa ja paikallisessa päätöksenteossa, mutta silloin tulee selvittää se, miten lapset ajattelevat, mikä on heidän elämässään tärkeää ja minkälaisia ideoita heillä on. Tarvitaan toimintamuotoja, jotka perustuvat lapselle ominaisiin toiminnan tapoihin. Lapselle ehkä tärkeintä osallisuutta on se,

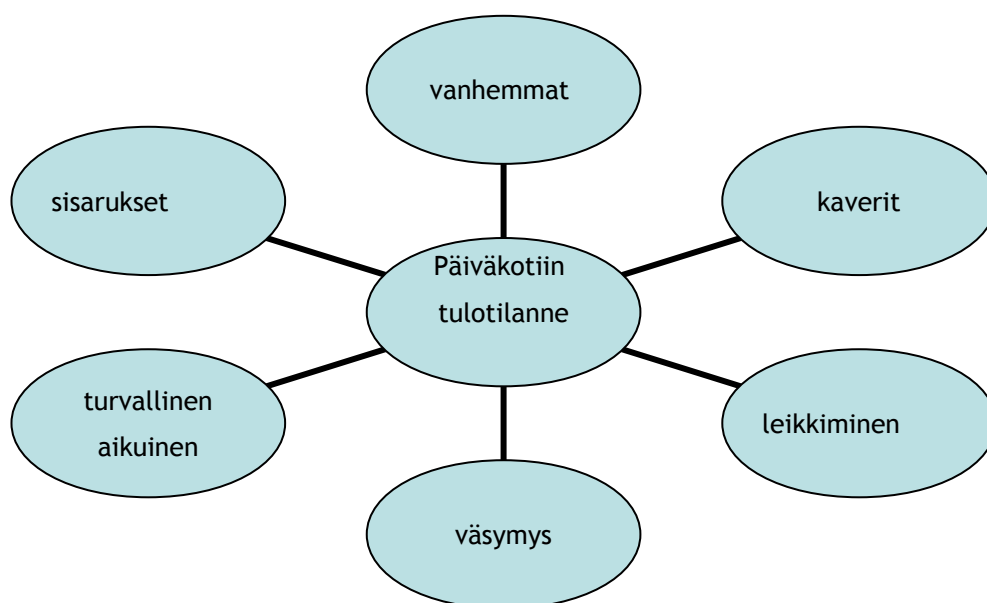
että he voivat vaikuttaa tässä ja nyt siihen elinpiiriin, jossa he kasvavat, leikkivät, keksivät, oppivat, nauttivat ja ponnistelevat. Tällöin jokaisen lasten kanssa toimivan aikuisen on syvennyttävä aiheeseen. (Karlsson 2005, 8.) Lasten mielestä sadutus ja piirtäminen oli mukavaa. Heidän osallistamisensa ei ollut vaikeaa. Kaikki odottivat innokkaina omaa sadutus vuoroaan. Lasten on siis helppo vaikuttaa omaan toimintaansa, kunhan heille annetaan aikaa ja mahdollisuus tulla kuulluksi.

Lapsesta päivähoitoon tulotilanne oman vanhemman kanssa on pääsääntöisesti kiva ja mukava. Päivähoitossa on odottamassa mukavat aikuiset ja kaverit. Suurimmalle osalle tutkimusryhmäni lapsista kaverit ja leikkiminen oli tärkeää heti aamusta. Piirustuksista ja lasten tarinoista saattoi havainnoida nämä asiat.

Aina ei ole niin mukavaa lähteä päivähoitoon, kun väsyttää tai päätä särkee. Silloin lapsi tarvitsee tukea niin vanhemmilta kuin päivähoiton henkilökunnalta päiväkotiin tulotilanteessa. Tällöin tarvitaan päivähoitossa vastaanottamaan turvallinen aikuinen, joka antaa mahdollisuuden myös pahalle ololle. Kiireettömyys ja turvallisuuden luominen on kasvatuskumppanuuden peruskäsitteitä. Lapsi saa olla oma itsensä. Näin myös luodaan vanhempien, päivähoiton henkilökunnan ja lasten välille luottamusta.

Olen koonnut Kuvio 1. kaikki lapsien tarinoista saamani teemat. Ne ovat todella samankaltaisia kuin vanhempien haastattelusta esiin nousseet teemat. Kuvioita vertailemalla voi havaita, että lasten tarinoista ja lasten vanhempien haastatteluista löytyi niin paljon samankaltaisuutta.

Kuvio 1. Päiväkotiaamu lapsen näkökulmasta

8.2 Vanhemman näkökulma päivähoitoon tulotilanteesta

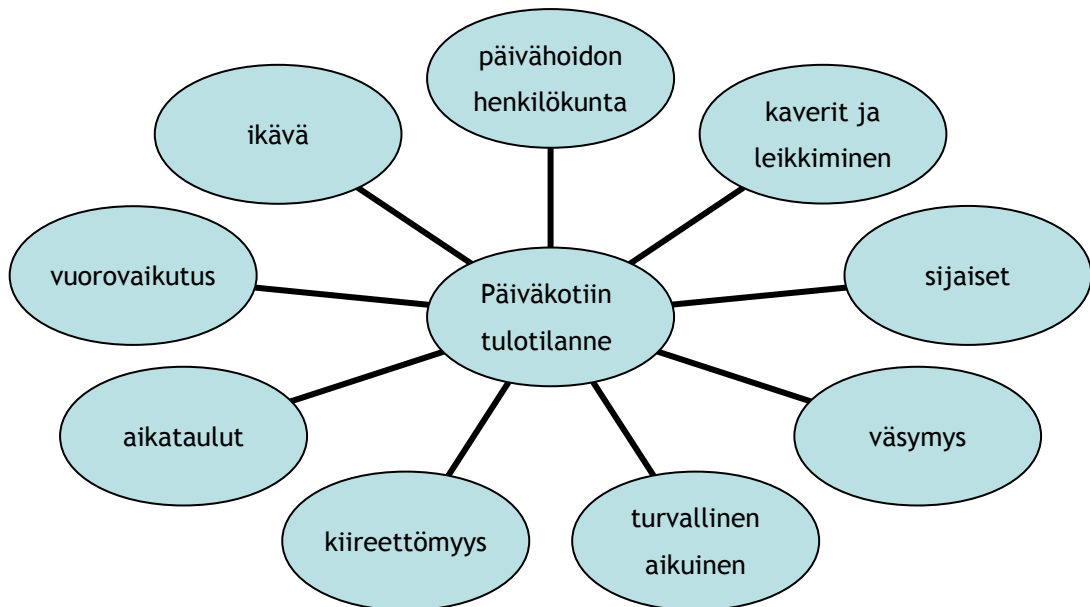
Vanhemmilta tuli hieman enemmän ajatuksia päiväkotiin tulotilanteesta, mutta silti ne olivat hyvin samankaltaisia kuin lastenkin.

Lapsi kasvaa ilmapiirissä. Arki toimii, kun arvostetaan jokaista hetkeä. Omatoimisuus, kiireetön päivärytmi, perushoidon arvostaminen, tarinat, sylihetket ja lepo ovat arvokkaita rutiineja. Jokainen kohtaaminen ja vuorovaikutustilanne on merkityksellinen lapsen kanssa. Kohtaamiseen tarvitaan kiireettömyyttä ja kiireettömyyteen tarvitaan hyvin suunniteltu ja organisoitua arkea, jolloin on aikaa tehdä asioita kaikessa rauhassa. (Mikkola, Nivalainen 2010, 91.) Tulosten mukaan kodin kiireettömyys siirtyy myös päiväkotiin. Lapsi tarvitsee oman vanhemman syliä ja huomiota hoitopäivän jälkeen. Silloin seuraavana päivänä lapsesta on kivaa saapua päiväkotiin.

Kasvatuskumppanuus lähtee lapsen tarpeista. Lapsen tarpeiden etusijaisuus tarkoittaa sitä, että kaikessa toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa ajatellaan lapsen oikeuksia ja lapsen edun toteutumista. Lapsen edun toteutumisen kannalta onkin ensiarvoisen tärkeää, että kasvatuskumppanuuteen liittyvistä arvoista, vastuista ja näkemyksistä käydään keskustelua niin vanhemman ja kasvattajan kuin kasvattajien työyhteisön kesken. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Tulosten mukaan vanhemmille toimiva vuorovaikutussuhde on tärkeää. Kasvatuskumppanuuden tärkeä elementti päivähoidossa onkin hyvän vuorovaikutuksen luominen. Lapsen jättäminen tutulle aikuiselle on mielekkäämpää, kuin esimerkiksi sijaiselle.

Kehittämisen kohteeksi työyhteisössä nouseekin sijaisten perehdyttäminen. Vanhemmat olivat tyytyväisiä lastensa hoitopaikkaan. Sinne oli mukava jättää lapsensa hoitoon siksi ajaksi, kun itse on työssä.

Kuvio 2. Päiväkotiaamu vanhemman näkökulmasta

9 Pohdinta

Tarkoituksena opinnäytetyössä oli tuoda esiin miten 5-6-vuotiaat lapset ja alle kolmevuotiaiden lasten vanhemmat kokevat päiväkotiin tulotilanteet. Tarkoitukseni oli selvittää tämä osallistamalla lapset sadutuksen avulla. Vanhemmat vastasivat muutamiin kysymyksiin koskien päivähoitoon tulemisesta. Opinnäytetyön tulosten pohjalta voi sanoa, että tutkimusryhmän lapset tulevat mielellään päiväkotiin ja aamut ovat suurimmalla osalla mukavia. Päiväkotiin on mukava tulla, koska siellä on kavereita, joiden kanssa voi leikkiä. Vanhemmista on myös mukava jättää lapsensa päivähoitoon ja jättäminen on sujuvaa. Vuorovaikutus päivähoidon vakiohenkilökunnan kanssa on avointa.

Tarkastelin opinnäytetyön tuloksia kasvatuskumppanuuden valossa. Lapsien tarinoissa tuli esille perheen, sisarusten ja kodin tärkeys. Vanhemmat myös korostivat henkilökunnan ja vanhempien ja lasten vuorovaikutuksen merkitystä. Vanhempien on mukavaa jättää lapsensa hoitoon, kun siellä on tuttu ja turvallinen aikuinen. Kasvatuskumppanuudessa tärkeää on avoimen vuorovaikutuksen luominen. Vanhemmat kertoivat huonoista vuorovaikutustilanteista, joita tuli erityisesti sijaisten kanssa. Vakituinen henkilökunta sai

hyvää palautetta ja selkeästi arvostusta vanhemmilta. Luottamus, avoimuus ja kunnioitus henkilökuntaa kohtaan nousivat esille keskusteluissa.

Sadutuksen avulla osallistin lapset kertomaan päiväkotiaamusta. Tarkoitukseni oli antaa lapsen tulla kuulluksi. Ketään en pakottanut osallistumaan ja minusta kaikki lapset osallistuivat mielellään. Lasten piirrokset olivat iloisia päiväkotiin tulotilanteita. Kuvista välittyi iloinen tunnelma. Päiväkotiin tultiin äidin tai isän kanssa autolla tai polkupyörällä. Vaikka annoin aiheen, lapsilla oli mahdollisuus toteuttaa itsensä piirroksen ja tarinan muodossa. Tämä palveli myös tavoitetta lapsen äänen kuulemisesta sekä lapsilähtöisyyden toteuttamisesta.

Tutkimukseni alku osoittautui hankalaksi. Olin alun perin halunnut toteuttaa tutkimukseni niin, että vanhemmat saduttaisivat lapsiaan. Tutkimuksessani oli 50 perhettä. Sain kahdelta perheeltä sadun. Mietin miten minun olisi pitänyt enemmän markkinoida vanhemmille sadutuksen tärkeyttä. Olisiko minun pitänyt järjestää vanhempainilta asian tiimoilta tai vastanneiden kesken pitää arpajaiset ja palkintona jokin houkutteleva palkinto? Näin en kuitenkaan tehnyt. Onneksi minulla oli varasuunnitelma, jonka pystyin toteuttamaan. Sadutin lapset itse ja tein vanhemmille haastattelun.

Paljon puhutaan siitä, että päivähoito on lapsilähtöistä, mutta todellisuudessa lapsilla on aika vähäinen vaikuttamisen osuus päiväkodin arjessa. Halusin itse käyttää aineistoni keräämiseen osallistavaa menetelmää sadutusta. Siinä lapsi saa määrätä tahdin. Tämä on lapsilähtöistä. Lapsi voi kertoa mielteitään ja kokea, että juuri häntä kuunnellaan ja hän on tärkeä. Lapset olivatkin innokkaita kertomaan tekemästään piirroksista tarinan.

Tutkimuksessani otin myös vanhemmat ja heidän alle kolmevuotiaat lapsensa huomioon. Kasvatuskumppanuus on kaikkien kuulemista ja yhdessä arvioimista. Vanhempia oli helppo lähestyä jo valmiiksi tekemiäni kysymysten myötä. Aluksi mietin, että onkohan vanhemmilla aikaa vastailta kysymyksiini, mutta se oli turhaa murehtimista, sillä vanhemmat tulivat mielellään keskustelemaan. Heille oli tärkeää saada osallistua tekemääni tutkimukseen. Haastattelu vanhemmille oli lyhyt. Haastattelu tapahtui ulkona lapsia haettaessa. Olisinko saanut toisenlaisia vastauksia, jos vanhemmilla olisi ollut enemmän aikaa paneutua haastatteluun? Nyt tuli tunne, että vanhemmat kertoivat asiat, jotka heille tuli ensimmäisenä mieleen.

Aineistoni ei ole kovin suuri, mutta omasta mielestäni sain vastaukset tutkimuskysymyksiini ja sain olla vuorovaikutuksessa lasten ja vanhempien kanssa. Lapset ovat välittömiä ja heidän kanssaan on helppo jutustella. Toteutin tutkimukseni tärkeimmän asian ja se oli, että lapsen ääni tulee kuuluviin. Hienoa oli myös huomata, että vanhemmat olivat paljon samoilla

linjoilla kuin lapset. He osasivat aistia lastensa tunnetiloja hyvin. Kasvatuskumppanuuden ajatuskin on, että vanhemmat ovat lastensa parhaimpia asiantuntijoita. Vanhemmat tarvitsevat rinnalleen kuuntelijoita, tukijoita ja rinnalla kulkijoita lastensa kasvatuksessa. Haastattelut tukevat tätä kasvatuskumppanuuden sisältöä.

Tämä on ollut minulle pitkä taival. Olen kokenut suurta innostusta, mutta myös pettymystä ja turhautumista. Alussa tunsin olevani itsevarma ja hankkivani kaikki materiaalin ilman vastoinkäymisiä. Toisin kävi. Jouduin muuttamaan suunnitelmia. Siitä olen onnellinen, että minulla oli mahdollisuus toteuttaa tutkimukseni hankkimalla itse aineiston. Luotin liikaa aluksi siihen, että vanhemmat innostuvat saduttamaan lapsiaan. Lasten saduttaminen ja vanhempien haastattelut olivat minusta kehittäviä. Jouduin itse kohtaamaan vieraat lapset ja aikuiset. Minusta hienotunteisuus ja kuunteleminen korostuivat vuorovaikutustilanteissa. Halusin myös välittää vanhemmille ja lapsille, että olen nyt heitä varten.

Olen edennyt opinnäytetyössäni askel askeleelta. Tammikuussa 2012 sain työni siihen vaiheeseen, että saatoin lähettää sen ohjaavalle opettajalleni. Olin innoissani, kun olin saanut valmiiksi opinnäytetyön. Palaute ei ollut sen mukainen, että työni olisi valmis. Olen joutunut tämän opinnäytetyöni aikana monta kertaa miettimään uudelleen ja uudelleen kirjoittamaani tekstiä. Olen myös oppinut, että palaute ei ole tyrmäys tai ilmoitus huonosta työstä vaan rakentavaa ja minua itseäni kehittävää.

Kaiken keräämäni tiedon myötä minulle itselleni on tullut selväksi, että aivan liian vähän lapset saavat vaikuttaa päiväkotipäiväänsä. Olen kuitenkin oppinut, että lapsen voi ottaa mukaan tilanteeseen kuin tilanteeseen. Hän voi näkyä ja kuulua. Olen kokenut myös turhautumista, kun työni ei ole edennyt. Minusta tähän on ollut helpotus siinä, kun on saanut toteuttaa omaa aikatauluaan. Kuitenkin on takataskussa ollut viimeinen palautuspäivä. Koenkin tärkeänä sen, että olen pitänyt kiinni sovituista päivämääristä. Näin työni on edennyt joustavasti.

Nyt opinnäytetyöni on valmis. Aikaa sen tekemiseen on kulunut puolitoista vuotta. Koen, että minä tutkijana olen kehittynyt. Opinnäytetyön valmistumisen aikana olen oppinut pitkäjänteisyyttä, ajan ja perhe-elämän organisointia, vuorovaikutustaitoja, palautteen vastaanottamista ja antamista, keräämään tietoa monesta paikasta ja pohtimaan niiden todenperäisyyttä, tekemään havaintoja ja olemaan rehellinen tutkimustuloksista.

Haluaisin, että opinnäytetyöni herättäisi kiinnostuksen kaikkia ajattelemaan pientä lasta. Lapset elävät tässä ja nyt. He tietävät, ymmärtävät ja osaavat paljon. Meidän aikuisten on annettava lasten kasvaa turvallisessa ja rakastetussa ympäristössä. Näin lapsen on hyvä kasvaa ja kehittyä. Lasta tulee kuunnella.

9.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen etiikassa on kysymys ihmisten keskinäisten suhteiden perusarvoista. Tutkijan tulee ymmärtää tutkimuskohdettaan ja kunnioittaa tutkittaviensa intimitteettiä. (Ruoppila 1999, 26.)

Liisa Karlsson artikkelissaan Lapsinäkökulmainen tutkimus ja aineiston tuottaminen (2010) kertoo lapsen aseman tärkeydestä tutkimusta tehtäessä. Lapset ovat kansalaisia kuten aikuisetkin, mutta he ovat myös erityisiä. He toimivat ja ilmaisevat näkemyksiään, mutta usein eri tavalla kuin aikuiset. Vaikka lapset ovat toimijoita tässä ja nyt, ovat he myös elämäkokemuksensa alkutaipaleella monen uuden asian edessä. Lapset ovat osaavia ja kykeneviä subjekteja. Silti he ovat pienempiä ja heikompia, ja heitä tulee suojella. Tutkimus on osoittanut, että lapsille on ominaista yhteisöllisyys ja ystävyys, leikki, leikillisuus ja toiminnallisuus, ihmettely, kokeileminen ja huumori tässä ja nyt. He käyttävät paljon myös muita ilmaisutapoja kuin kieltä. (Karlsson 2010, 97.)

Pienen lapsen maailmassa on kyse tiukasti päämäärähakuisen tekemisen tai tuottamisen sijaan leikin, mielikuvituksen ja toiminnan maailmassa olemisesta. Mikäli ei huomioida lapsille ominaisia tapoja toimia ja ilmaista itseään, asettuvat he tutkimuksen käytännöissä sivustakatsojan asemaan. Lasten erityisyys haastaa tutkijan kehittämään, tutkimaan ja käyttämään toimintatapoja ja tutkimusmenetelmiä, jotka antavat monenlaisille lapsille mahdollisuuden kertoa maailmoistaan. Tutkijan on luotava tila, jossa lapsi voi olla samanaikaisesti sekä turvassa että auki, jotta hänellä on mahdollisuus viestittää odottamatontakin. Oleellisia kysymyksiä ja ratkaisuja on jo löydetty, mutta tutkimusta tarvitaan edelleen. (Karlsson 2010, 97)

Kun aloitin opinnäytetyöprosessin, halusin tehdä opinnäytetyön, josta on hyötyä tutkimuspäiväkodille. Siksi valitsin lapsilähtöisen tavan tutustua lapsen päivähoito aamuun ja osallistaa lapset saduttamalla heitä. Lisäksi halusin saada vanhempien näkökulman esille ja saada heiltä tietoa mahdollisista kehittämiskohteista. Opinnäytetyön aihe muodostui sosionomiopintojeni aikana. Työharjoittelut ja opintojen aikana tullut teoretieto lisäsivät haluani tuoda lapsen ääni esille päivähoidossa sadutuksen kautta.

Tieteelliselle tutkimukselle on laadittu ehtoja, jotka sen tulee täyttää: tutkimuskohteen täsmällinen määrittäminen, uuden tiedon tuottaminen, tutkimuksesta on oltava hyötyä muille ja tutkimuksen on annettava riittävät perusteet julkiselle keskustelulle. Tämä opinnäytetyö täyttää edellä mainitut tieteellisen tutkimuksen ehdot.

Opinnäytetyöstäni päiväkotia hyötyy varmasti. Tutkimuksestani nousi esille niin vanhemmilta kuin lapsiltakin, että päiväkodin toiminta on mukavaa. Tämä käsitys on havaittavissa piirustuksista, tarinoista ja vanhempien haastatteluvastauksissa. Opinnäytetyöstäni nousevat asiat kannustavat päiväkotia jatkamaan toimintaansa, mutta myös miettimään epäkohtia.

Tutkimuksen teossa on myös tärkeää tarkastella ja arvioida tutkimuksen luotettavuutta. Opinnäytetyön tulee olla reliabele ja validi. Tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on mahdollista käyttää monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Reliabeleudella tarkoitetaan sitä, että tutkittaessa samaa henkilöä saadaan kahdella tutkimuskerralla sama tulos. Toinen tapa määrittellä reliabele on, että kaksi eri tutkijaa voi tehdä samasta aineistosta samat tulokset ja johtopäätökset. Kolmas perinnäinen tapa ymmärtää reliabeleus on se, että kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä saadaan sama tulos. Kvantitatiivisen tutkimustradition perinteisestä validiudesta puhuttaessa on tapana erottaa kaksi päätyyppiä: toisaalta tutkimusasetelmavalidius ja toisaalta mittausvalidius. (Hirsjärvi, Hurme 2008, 186.) Validius tarkoittaa mittarin tai tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231- 232.)

Käytin tutkimuksessani reliabiliteetin ja validiteetin varmistamiseksi erilaisia aineistoja, kuten lasten piirroksia ja tarinat ja vanhempien haastattelut. Tutkimusaineistona olen käyttänyt pääosin ammattilaisten kirjoituksia ja suoria lainauksia. Näin lapsilta ja vanhemmilta tullut tieto ei ole muuttunut. Aikaisemmat tutkimukset tukevat opinnäytetyöni aineistosta esiin nousseita asioita. Tulokset ovat samansuuntaisia.

Marrow ja Richards (1996) käsittelevät kolmea kysymystä kohdistuen lasten tutkimuslupa- tai tutkimukseen suostumiseen: lasten haavoittuvuus, lasten vähäinen kompetenssi sekä lasten vallan puute. Koska lapset ovat fyysisesti ja psyykkisesti heikompia eikä heillä ole vielä tietoja ja kokemuksia, niin aikuisilla on velvollisuuksia lapsia kohtaan. Tutkijoiden on harkittava, millaisia tutkimuksia lapsille tai lasten kanssa voidaan tehdä ja milloin aikuisten velvollisuus on tehdä päätöksiä lasten puolesta. Tämän takia tutkimukseen suostumislupa on pyydetty vain aikuisilta. Lapsilla on oikeus kieltäytyä. (Ruoppila 1999, 27-28.)

Lasten tutkimuksen - tähdättiinpä tutkimuksessa sitten ymmärtämiseen tai selittämiseen - erityispiirre on, että se kohdistuu lapsiin, joita on suojeltava kaikilta mahdollisilta ajateltavissa olevilta haitoilta, joita tutkimuksesta saattaa seurata. Lasten hyvinvoinnin ja terveen kehityksen ylläpitäminen ja tukeminen on kaiken lapsiin suuntautuvan tutkimuksen ylin ohje. Lasten tutkimuksiin ei saa sisältyä mitään etukäteen tiedossa olevia riskejä, jotka vaarantaisivat lapsen kehityksen kulkua. (Ruoppila 1999, 29.)

Lasten ja nuorten tutkimuksen toteuttamisessa ensimmäinen eettinen askel on luvan tai suostumuksen saanti kirjallisena lapsen tai nuoren huoltajalta. Tätä varten vanhemmille tai huoltajille tulee lyhyesti mutta kattavasti ja ymmärrettävästi kuvata, mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet, käytettävät menetelmät ja niiden lapsille asettamat vaatimukset. Samoin tulee kuvata, miten tietoja käsitellään ja raportoidaan sekä kuinka taataan ja turvataan lasten sekä perheiden anonymiteetti, se, ettei tutkittavia tunnisteta eivätkä ulkopuoliset tutkimuksen missään vaiheessa saa tutkimuksen alkuperäisaineistoa. (Ruoppila 1999, 32.)

Opinnäytetyö on tehty noudattaen Laurea-ammattikorkeakoulun tutkimuseettisiä ohjeita sekä hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Heti opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen hain tutkimusluvat Lohjan kaupungilta. Päiväkodissa lasten vanhemmille jaettiin lupalappu, jossa kerroin kuka olen, mitä teen, milloin ja mihin tietoja käytetään. Lasten anonymiteetti on säilytetty aineistoa tutkittaessa. Olen vaihtanut ja peittänyt lasten nimet tarinoissa ja piirroksissa. Vanhempien nimiä en käyttänyt. Aloitin sadutuksen päiväkodilla vasta, kun luvat oli annettu ja lapset saivat valita osallistuvatko he siihen vai eivät. Vanhemmat, joita haastattelin, olivat mielellään mukana. Aineiston keräämisen jälkeen tein teemoitteluanalyysin. Opinnäytetyöhön liitetystä versiosta on poistettu lasten nimet sekä ryhmän nimi. Opinnäytetyöprosessin aikana toimin avoimesti ja keskustellen tutkimuspäiväkodin kanssa kaikista asioista.

Haastatteluaineistoihin perustuvissa tutkimuksissa ja erityisesti kvalitatiivisesti suuntautuneissa analyyseissa tutkijan pyrkimyksenä on päätyä onnistuneisiin tulkintoihin. Onnistuneen tulkinnan avainkriteerit ovat siinä, että myös lukija, joka on omaksunut saman näkökulman kuin tutkija, voi löytää tekstistä ne samat asiat jotka tutkijakin löysi, riippumatta siitä onko hän näkökulmasta samaa mieltä vai ei. (Hirsjärvi - Hurme 2000:151.)

Haastattelijana pyrin pysymään kysymyksissä, jotka olin jo aikaisemmin laatinut. Muutaman kerran jouduin esittämään lisäkysymyksen ”Miksi?” Halusin vanhempien vastaavan esitettyihin kysymyksiin omin sanoin. En kommentoinut heidän vastauksiaan. Näin sain aineiston, joka on luotettava. Haastatteluiden nauhoittaminen oli hyvä asia, sillä en olisi muuten ehtinyt kirjoittamaan sitä määrää, jonka vanhemmat puhuivat. Haastattelut tapahtuivat ulkona. Eettisesti tärkeänä pidän, että vanhemmat saivat vastata kysymyksiini rauhassa. Lapset olivat siivoamassa leluja tai leikkivät kavereiden kanssa sillä aikaa, kun tein vanhemmille haastattelua ulkona. Haastattelu tapahtui niin, että muita vanhempia ei samaan aikaan ollut paikalla, joten uskon, että vanhemmat eivät kokeneet tilannetta kiusallisena. Pyrin siihen, että olimme hieman syrjässä, jotta jokaisella haastattelemallani vanhemmalla oli mahdollisuus kertoa omat näkemyksensä päiväkotiin tulotilanteesta muiden kuulematta.

Lasten sadutuskin tapahtui niin, että sadutin jokaisen lapsen yksin. Ympärillä oli rauhallista, kun lapset siirtyivät piirrosten jälkeen leikkimään eri huoneisiin. Minusta lapsella oli aikaa keskittyä kertomaan tarinaa tekemästään piirroksesta. Sadutuksen edetessä ulkoilu-aika lähestyi ja minulla oli mahdollisuus saduttaa muutama lapsi ulkona. Ilma oli aurinkoinen. Mietinkin silloin kuinka mahtaa käydä, että malttavatko loput lapset kertoa piirroksestaan tarinaa, mutta huoli oli turha. Hain lapset penkille ja jokaisella oli näin rauha kertoa oma tarina. Muut lapset eivät tulleet kaveria häiritsemään millään tavoin vaan jaksoivat odottaa, että kaveri tulee takaisin. Tarinat eivät olleet sen pidempiä tai lyhyempiä kuin sisällä kerrotut tarinat. Lapsista oli selkeästi kivaa kertoa minulle omat tarinat.

9.2 Päiväkodin työn kehittämisen haasteita

Lapsilla on paljon asioita, jos heitä vain kuunnellaan. Opin itse tämän prosessin aikana, että lapset ovat valmiita kertomaan toiveistaan, jos vain aikuiset järjestävät tilaisuuden. Myös vanhemmat ovat valmiita kertomaan omista lapsistaan, kun vuorovaikutustilanne on avoin ja joku on kiinnostunut kuuntelemaan. Opin, että omaan lapseen liittyvät asiat ovat vanhemmille erittäin tärkeä asia.

Lapsen osallisuuden vahvistaminen haastaa ammattikasvattajan. Lapsen osallisuuden vahvistaminen arjen kasvatustyössä on olemassa oleva ja ajankohtainen haaste varhaiskasvattajille sekä varhaiskasvatustyöyhteisöille. Lasten todelliset vaikutusmahdollisuudet päiväkodin arjessa rajautuvat kuitenkin yleisesti ottaen leikkiin, leikkiloihin ja leikkivälineisiin liittyviin toimintoihin. Osallisuuden lisääminen päivähoidossa on haaste. Minusta oli helppoa saduttaa 5-6-vuotiaita, mutta yhtä helppoa se ei ole kolmevuotiaan kohdalla tai alle sen. Osallisuuden lisääminen sadutuksen avulla näin pieniltä vaatii jo taitoa kasvattajalta. Siksi pienten lasten kohdalla päivähoitohenkilökunnan havainnointi ja ylös kirjatut dokumentit ovat todella tärkeitä aineistoja. Niiden avulla pieni lapsi voi osallistua päivähoiton kehittämiseen.

Päivähoidon arki on kiireistä ja siksi on hyvä miettiä mitkä ovat ne tilanteet, jossa lapsi ja heidän vanhempansa on huomioitava. Minusta aamu on tärkeä, sillä silloin päivä lähtee käyntiin hyvin niin lapsella kuin vanhemmallakin. Lasten päivähoitoon tulotilanteet olisi hyvä rauhoittaa ja antaa lapselle yksilöllistä aikaa.

Samaa asiaa pohtii Taina Kyrönlampi- Kylmänen (2010) kirjassaan ”Lapsen hyvä arki”. Lapsi kaipaa arkeen hitautta ja leppoisuutta. Kun asiat tehdään aikuisten tahdissa, on jatkuva kiire. Lapsi kuitenkin tarvitsee rauhaa kavereiden kanssa leikkimiseen ja yhdessäoloa vanhemman kanssa. Lapsen luontainen arjen tahti on kiireetön, mutta lapset ovat joustavia: he sopeutuvat vanhempien ja yhteiskunnan rytmiin, kun on pakko. Jo pienetkin lapset kokevat

vuorottelevansa "työajan" eli päiväkodin ja vapaa-ajan eli kodin välillä. On vaikeaa, kun uni jää vähiin ja on aina kiire. Miten aikuinen voi tunnistaa lapsen toiveet ja huolet? Missä määrin aikuinen voi sopeutua lapsen tahtiin? Lapsen onni on kiireettömässä arjessa. Aika sinänsä on lapselle arvokas asia.

Vanhempien haastatteluissa ja lasten tarinoissakin tuli esille kiire. Se on tietysti haastavaa suurissa ryhmissä, mutta kiire on tunnetila, jota ei tarvitse näyttää. Työn organisointi päivähoiton henkilökunnalla on tärkeää. Huomioitavaa on kuitenkin, että aina ei ole vakiohenkilökuntaa paikalla. Siksi onkin tärkeää, että perehdytyskansio päivittää säännöllisin väliajoin. Silloin päivähoiton arvomaailma siirtyy sijaisillekin. Vanhemmilta tuli esille, että vuorovaikutustilanteet eivät aina ole toimivia sijaisten kanssa. Kansiossa voisi olla mukana kasvatuskumppanuuden perusajatukset. Kasvatuskumppanuudessa on niin paljon arvoja, joita lukiessaan sijaisetkin ymmärtävät vanhempien, ja lasten kohtaamisen tärkeyden.

Jotta avointa keskustelua vanhempien ja päivähoiton välillä voidaan lisätä, on vanhempia otettava enemmän mukaan päiväkodin toimintaan. Kysymys kuuluukin, miten voimme luoda päivähoitoon tiloja ja paikkoja, jotka houkuttelevat vanhempia yhteisiin kohtaamisiin. Vanhemmat tarvitsevat hyviä kokemuksia siitä, että he ovat tervetulleita lapsensa päivähoitopaikkaan. Tiedottaminen vanhemmille on tärkeää, jotta he tietävät päivähoiton arjesta riittävästi ja varsinkin muutoksista. Tiedottaminen sähköisesti on nykypäivää ja sitä voitaisiin lisätä.

Lasten näkökulman huomioimiseen tarvitaan aikuisten herkkyyttä, kykyä kuunnella ja olla aidosti vuorovaikutuksessa lapsen kanssa. Lapsen kuuntelu ja sen tiedon käyttäminen lisää kasvatusalan työntekijöiden ja työyhteisöjen mahdollisuuksia oman työn arviointiin ja kehittämiseen. Minun ihannepäiväkodissani lasten ajatuksia kuullaan seuraavalla tavalla. Lapsi saisi kertoa omat toiveet, ne otettaisiin huomioon. Aikuinen tarkkailisi ja saisi selville lapsen mielenkiinnon kohteet, haasteet ja kehitystarpeet. Sen pohjalta aikuinen tarjoaa tekemistä, lapsi tulee kuuluksi. Kaikenlaisia aloitteita syntyy. Lapsilta tulee enemmän aloitteita, kun he ovat huomanneet, että aloitteiden teko kannattaa. Aloitteet otetaan tosissaan huomioon, niitä hyödynnetään muuttamalla toimintaa ja nappaamalla lapsilta tulevia ideoita aikuisten suunnittelemaan toimintaan.

Vanhempien toiveet päiväkodin suhteen eivät olleet kohtuuttomia. He toivoivat yksilöllisyyden huomioimista, jos lapsella on huono aamu ja lisää päivähoitohenkilökuntaa sekä päivähoitohenkilökunnan pysyvyyttä. Vanhempien haastattelussa tuli muutenkin ilmi yksilöiden väliset erot; se minkä toinen vanhempi koki riittämättömäksi, oli toiselle vanhemmalle aivan riittävää. Tämä on varmasti seikka, joka haastaa päivähoitohenkilökunnan. Miten kohdata kukin perhe yksilöllisesti, kun jokainen päivähoiton

henkilö on yksilö ja erilainen? Henkilökunnan onkin tärkeää reflektoida omaa työtään. Näin voi parhaiten kuulla toista ihmistä niin lasta kuin aikuistakin, kun osaa kuunnella omia tuntemuksiaan tekemästään työstä.

Lähteet

- Alasuutari, M. 2003. Kuka lasta kasvattaa? Tampere: Gaudeamus Kirja / Oy Yliopistokustannus University Press Finland.
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L. 2009. Arvioinnista opiksi: havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Vantaa: Edufin.
- Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, E., Fonsèn, E. 2009 Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laadun kartoitus Lohjalla.
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. 2002. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Luettu 14.9.2011 <http://pro.tsu.fi/tenk/JulkaisutjaOhjeet/htkfi.pdf>.
- Kalliala, M. 2008. Kato mua!. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kaskela, M., Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Vaajakoski: Gummerus.
- Kaskela, M., Kronqvist, E-L. 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Karlsson, L. 1999. Saduttamalla lasten kulttuuriin. Verkostotyön tuloksia Kuperkeikkakyydissä. Saarijärvi: Gummerus.
- Karlsson, L. 2003. Sadutus, avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L. 2005. Sadutus, avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Karlsson, L. 2010. Lasta osallistavien menetelmien mahdollisuudet. Varhaiskasvatuksen osallisuuspäivä 22.10.2010 Tikkurilassa. Uutisarkisto. Luettu 7.11.2011. www.socca.fi
- Kinnunen, S. 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Koivula, S. 2011. Opinnäytetyö. Tutkimusmatkalla osallisuuteen. Päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä lapsen osallisuuden toteuttamisesta sekä VKK-Metro - hankkeen merkityksestä päiväkodin työntekijöille.
- Kyrönlampi-Kylmänen, T. 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Lahtela, M., Nuutinen, M. 2011. Opinnäytetyö. Kasvatuskumppanuuden toteutuminen varhaiskasvatussuunnitelmien arviointikeskusteluissa ja päivähoidon arjessa kasvattajan näkökulmasta. Luettu 25.2.2012
- Lapsen maailma- lehti 4/2005 eripainos. Lasten hyvä elämä 2015 -toimintalinjaus. Lastensuojelun keskusliitto. Luettu 14.3.2012.
- Lasten oikeuksien yleissopimus 1989. Luettu 14.5.2011
- Leinonen, J. 2010. Lapsen osallisuuden mahdollistaminen päiväkodin toimintakulttuurissa. Tilastollinen tutkimus osallisuuden tasomallista. Varhaiskasvatuksen pro gradu - tutkielma. Opettajankoulutuslaitos. Helsingin yliopisto.

Mikkola, P., Nivalainen, K. 2010. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Saarijärvi.

Mäkitalo, A-R., Nevanen, S., Ojala, M., Tast, S., Venninen, T., Viljas, B. 2011. Löytöretkellä osallisuuteen- Kehittämistä ja tutkimista päiväkodin arjessa II - VKK_Metron julkaisu.

Kokkonen, E., Norja, J. 2011. Päätötyö. Päiväkodin arki lapsen kertomana – sadutus osallistavana menetelmänä. Luettu 10.9.2011.

Rapeli, M. 2010. Lasten kokemuksia päivähoidosta ja kotoa. Kysely lapsille ja vanhemmille Järvenpäässä, Kirkkonummella, Lohjalla, Vihdissä. ULAPPA. Uudenmaan Lapsen ääni peruspalvelussa Länsi- ja Keski- Uudenmaan kehittämisverkosto.

Ruoppila, I. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus.

Siira, T. 2010. Opinnäytetyö. ”Minkä takia muulla nauhalla ei voi tehdä?” Aikuisen sitoutuneisuus lapsen osallisuuden tukijana päiväkodissa.

Slal - Suomen Lastenhoitoalan Liiton julkaisu 6/2009. Luettu 14.3.2012.

Slal - Suomen Lastenhoitoalan Liiton julkaisu 1/2010. Luettu 14.3.2012.

Slal - Suomen Lastenhoitoalan Liiton julkaisu 2/2010. Luettu 14.3.2012.

Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 16.3.2011 <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lapsenosallisuus/>

Sulku, S., Aromaa, J. 2001. Kohtaamispaikkana lapsuus. Helsinki: Oy Edita Ab.

Stenvall, E., Seppälä, U. 2008. Talo lapsia varten - Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodissa. Soccan työpapereita 2008:1.

Talentia 2005. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet.

Vanhemmuuden roolikartta Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu 16.3.2011. <http://www.vslk.fi/>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, oppaita. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Venninen, T., Leinonen, J., Ojala, M. 2010 ”Parasta on, kun yhteinen kokemus siirtyy jaetuksi iloksi” - Lapsen osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Soccan työpapereita 2010:3. Viitattu 16.3.2011.

Winswold, A., Solberg, A. 2010 Esimerkkejä lasten vaikuttamismalleista Pohjoismaat juhlistavat 20 vuotta täyttävää YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Viitattu 16.3.2011.

Liitteet

Liite 1. Lasten vanhempien lupalappu

Arvoisa osallistuja!

Olen Sari Soininen ja opiskelen tällä hetkellä Laurean ammattikorkeakoulussa Tikkurilassa sosionomiksi. Teen opinnäytetyötä. Nyt olen äitiyslomalla. Päiväkotityötä olen tehnyt 12 vuotta. Aiheekseni olen valinnut arkiaamun. Millaisia kokemuksia lapsilla ja vanhemmillä on hoitoon tuontitilanteista? Haluan tutkimuksessani saada lapsen äänen kuuluviin, jossa lapsi voi kertoa omia kokemuksiaan päivähoitoamusta vanhemmilleen. Vanhemmat voivat myös kertoa kokemuksia lapsensa hoitoamusta.

Tarvitsen perheiltä tietojen keräämiseksi apua. Toivonkin, että te hyvät vanhemmat saduttaisitte pienokaistanne.

Pienempien lasten kohdalla 1-3v., lasten juttelun ja piirtämisen lisäksi voitte Te vanhemmat kertoa lapsenne toiminnasta ja kokemuksista päivähoiton tuontitilanteista.

Isommat lapset 4-6v. voivat piirtää ja kertoa piirroksista vanhemmilleen tarinan. Se olisi teidän välistä sadutus jutustelua 1-2 hyvistä/huonosta aamusta. Lasten tarinat ovat arvokkaita päivähoiton laadun kehittämiseksi.

Kaikki aineistot käsittelen **luottamuksellisesti** ja hävitän ne asianmukaisesti.

Jos jokin asia herättää kysymyksiä, niin minuun voi ottaa yhteyttä sähköpostin kautta sari.soininen74@gmail.com tai puhelimitse 041-5032814. Palauttakaa keräämämme arvokas tieto päiväkotiin viimeistään 30.4.2011 postilaatikkoon, jonka olen sinne toimittanut. KIITOS.

Sosionomi opiskelija Sari Soininen
Laurea ammattikorkeakoulu Tikkurila

Hyvä vanhempi, kun palautat oman tarinasi, olet antanut luvan käyttää tarinaa opinnäytetyössäni.

Pyydän lupaa lasten piirrosten ja tarinoiden käyttöön julkisessa opinnäytetyössäni. Voit ymmärrä sopivan vaihtoehdon.

PIIRUSTUS		KYLLÄ	EI
TARINA	KYLLÄ	EI	

Allekirjoitus ja nimenselvennys

Liite 2. Sopimus opinnäytetyöstä

SOPIMUS**OPINNÄYTETYÖSTÄ****1. SOPIJAPUOLET JA YHTEYSTIEDOT**

- 1.1 Opinnäytetyön tekijä(t) ja yhteystiedot
- 1.2 Työelämän yhteyshenkilö ja yhteystiedot

2. OPINNÄYTETYÖ

2.1 Opinnäytetyön aihe ja tarkoitus ja jos on osa laajempaa hanketta, yhteys sen tavoitteisiin.

- 2.2 Opinnäytetyön toteutustapa
- 2.3 Alustava aikataulu
- 2.4 Miten tuloksia tullaan hyödyntämään

Alustava opinnäytetyösuunnitelma liitteenä 1.

3. TYÖELÄMÄN YHTEYSHENKILÖN ROOLI OPINNÄYTETYÖSSÄ

(Esim. tausta-aineistojen, tilojen ja materiaalien käyttö, avustaminen haastateltavien hankinnassa,

osallistuminen opinnäytetyön ohjaamiseen, arviointiin jne.)

4. OPISKELIJAN VASTUUT

4.1 *Sitoudun toimimaan tutkimus- ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Sitoudun pitämään*

luottamuksellisena tiedonhankinnan yhteydessä saamani yksityishenkilöitä koskevat tiedot ja

sellaiset asiakirjat ja aineistot, jotka pitää niiden luonteen ja niihin liittyvän ilmeisen

salassapitointressin vuoksi ymmärtää luottamuksellisiksi.

4.2 Opiskelijan muut vastuut

5. MUUTA MAHDOLLISTA SOVITTAVAA

Tätä sopimusta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, yksi kummallekin sopijapuolelle.

Paikka ja päiväys

Osapuolten allekirjoitukset

Liite 3. Kysymykset vanhemmille

Kysymykset vanhemmille

1. Millaisia kokemuksia lapsellanne on tuontitilanteista?
2. Millainen on oma kokemuksesi tuontitilanteesta?
3. Millainen lapsi oli kotoa lähtiessä ja millainen päiväkodissa?
4. Millainen on vuorovaikutustilanne kasvatushenkilöstön kanssa?
5. Mitä kehitettävää on vuorovaikutustilanteissa